

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

8 De delictis clericorum circa mores & modum viuendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

fitus ad d. can. vobis. aut fuerit actum ciuilititer, & debet solum remoueri a beneficio ad quod alius est promouendus per dictum cap. licet Hely, & si non communicatur, debet tamen conuentus se purgare infamatus de dilapidatione, dicto cap. licet Hely, vbi de hac questione fuisse Panorm. Quod si de suspitione probetur, dabitur ei coadiutor. d. c. venerabili, de officio delega. At hac maxime locum habent, dum de dilapidatione rerum ecclesia agatur, non B si de fructibus. Quia pro debitis praelatis non tenetur ecclesia, nec successor eius in ea. c. 1. de solutio. Atq; hodie in hac quest. puniendi dilapidatorem bonorum ecclesia, arbitrium iudicis erit postulandum, ut notat Panor. ad dictum c. licet Hely.

DE DELICTIS CLERICORVM CIRCA MORES

& modum viuendi.

TIT. VIII.

CAPVT I.

De ebrietate & crapula clericorum.

Clerici possunt puniri vt delinquere, in victu & ornatu exteriori, in professione seu artificio, & in crimine publico. de singulis ordine dicemus, Deo fauente. Primum in victu, vt si in crapula & ebrietatibus viuant, quæ detestanda in omnibus, maxime in clericis seu personis ecclesiasticis. a Quare hi monendi vt desinant, & si non desuerint, damnandi. b Et ita quem ebrium fuisse constiterit, aut 30. diebus a communionem submouendus, aut corporali subdendus supplicio, c si non desinat deponendus ab officio. d Atque si clerici sibi a vino non temperent, vel si ad potus æquales se incitent & obligent more potatorum, quorum iudicio plus laudatur qui plures inebriauerit, & fecundiores calices exhauserit, & super his culpabiles redditi, nisi satisfecerint a superiore com-

moniti, ab officio & beneficio ex concilio generali debent suspendi. e Aliunde & clericis prohibitum, ne edendi vel bibendi causa, tabernas ingrediantur, nisi necessitate peregrinationis compulsi. f

SCHOLIA.

- a in can. Apostolorum, 42. & 43. & in ca. 1. 35. dist. vide Hieron. 83. dist. Exiguus & in ordinando D. Paulus 1. ad Tim. 3. vt sit sobrius non vinolentus. Prohibitum & a Deo antiquitus ministris templi, vinum aut siceram bibere, & ea qua inebriare possent, Leuitici 10. vinolentus autem dicitur, qui non semel sed saepe vino repletur, in princip. 35. distinctionis. Confusio & ignominia est clericis IESVM crucifixum, magistrum pauperum atq; esurientem, factis predicare corporibus; ieiuniorumq; doctrinam rubentes buccas, tumentiaq; ora proferre. ca. 4. ecclesia principes, 31. dist. vinolentum sacerdotem & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet, ca. 6. vinolentum, 35. dist. vide quanos diximus lib. 39. Syn. iur. c. 7. & de ebriis & ebrietate eodem lib. c. 8. & libr. 40. Synaxeon artis mirabilis, c. 19. & seq.
- b Moneri primum debere vt desistant, antequam damnentur clerici vinolenti, docetur in ca. 43. Apostolorum, & ca. 1. 35. dist. ibi, Episcopus aut presbyter, aut diaconus, ebrietati deseruiens, aut desinat (ibi monitio) aut damnatur. Nec statim acuendum ferrum in delinquentes; fragilitate enim natura multa committuntur, vindicanda quidem, sed non ita seuerè, ac quando clerici sunt incorrigibiles, c. at si clerici, de iudic.
- c ex concilio Agathensi. c. 41. in ca. si. 35. dist.
- d sic enim habet canon 43. Apostolorum, aut desinito, aut deponitor, de quo & Photius nomocan. c. 35. & 29. & in synodo in Trullo, cap. 9.
- e ex concilio generali Lateranensi habito sub Inno. 3. c. 15. relato in cap. a crapula, de vita & hon. cleric. Exstat & in concilio Nannensi,

Nannensi, c. 10. prohibitio, ne presbyteri A conuocati ad conuiuia defunctorum, s; inebrient. Nec precati in amore sanctorum vel alicuius anime bibant, aut alios ad bibendum cogant, ne plausus risus ue ibi in conditos referant, & c. ut habetur relatum in ca. 7. nullus presbyterorum, 44. dist. & in ca. 3. de consecr. dist. 5. bibere in amore Sanctorum aut alicuius anime est, quod vulgo dicitur, boire a l' honneur du Sainct ou au repos de l' ame de quelque trespasse, dumq; quaritur aliquis, qui pro eo cui propinatur uerum bibat. Quemadmodum etiam nunc est Russenorum vel Ruthenorum religio, in cœna funebri quam faciunt pro defunctis, omnibus conuocatis bibere pro salute sui regis, pro beatitudine mortui, profelicitate affinium, & cognatorum plenè cantharis; unde & sic fere, ut ex omnibus conuiuiis pauci & uix duo vel tres sobrii domum repetant.

f ca. clericor. 4. 44. dist. ex concilio Carthagi- nensi 3. c. 27. & Aquisgranensicap. 90. c. clericor. 15. de uita & hon. cler. Imponit autem canon 53. Apostolorum illis pœnam his uerbis. Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, a communione excluditor; excepto tamen eo, qui necessario in itinere in commune diuenterit hospitium.

CAPVT II.

De uestimentis & ornatu prohibitis clericis.

IN uestitu peccant clerici, qui sui ordinis uestem non deferunt. Proinde si non deferant, rationabili causa excusationis cessante, professorum illius ordinis censentur prerogatiua indigni. *a* Episcopi, presbyteri, diaconi, secularibus indumentis uti non debent; sed ut concedet tunica sacerdotali a patribus instituta. Quod si monitaliter faciant, communione priuari debent donec satisfaciant. *b* Et cum omnis iactantia & ornatus ad uoluptatem corporis, a sacramento ordine aliena sint, episcopi & clerici, qui se claris uestibus ornant, emendari debent, quod si in hoc per-

manferint, epitimio, quod est pœna suspensionis unius hebdomade, tradi debent. *c* Similiter & illi, qui unguentis inunguntur. *d* Clericus *e* qui virgata *f* vel parriga *g* veste publice utitur, nisi causa rationabilis subsistat, *h* si beneficiatus extiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, est eo ipso suspensus; si non sit beneficiatus, citra sacerdotium constitutus, per idem tempus redditur eo ipso inhabilis ad ecclesiasticum beneficium obtinendum; idem & statutum est de clericis vestes tales simul & confuram publice i deferentibus clericalem. Prohibitum quoque presbyteris, habentibus dignitatem, & monachis, ne tales vestes ferant, non infulam seu pileum lineum publice gestent in capite; *k* alioquin autem, suspendi debent beneficiati a perceptione fructuum beneficiorum quæ obtinent per annum, sacerdotes & monachi redduntur per id tempus inhabiles ad beneficium obtinendum. Prohibitum & illis uti epitogio *l* seu tabardo foderato, & ita breui quod ueluti inferior uideatur; iustumque clericis qui regulares non sunt, illud epitogium largiri pauperibus; religiosis autem, ut dent superioribus. Adiectum insuper ne clerici præsertim beneficiati, caligis scacatis, *m* rubeis aut uiridibus, *n* publice utantur; item prohibitum clericis, *o* uti manicis, *p* aut sotularibus *q* confuticiis, cappis manicatis, *r* frenis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, *s* fibulis, corrigiis auri vel argenti, ornatum habentibus, *t* annulis, nisi quibus ex officio dignitatis concessum, *v* aut uti in publico pallis disibulatis, & nisi ante pectus vel post collum hinc inde connexos.

SCHOLIA.

a Clem. 2. de uita & hon. cler. quod est ualde notabile. Solent enim & in curiis supremis Parlamentorum Gallie, priuari beneficiis qui non ferunt ordinis beneficis habitu. Quemadmodum & qua non ferunt ha-

bitum matrona sed meretricis, si iniuria **A**
afficiatur, non vindicatur perinde ac facta
pudica l. item apud Labeonem, §. si quis
virgines, de iniur. P. facit c. in audientia,
25. de sententia excom. Presumitur
laicus, qui reperitur in habitu laicali, do-
nec de clericatu appareat. Et ita inuentus
in laicali habitu clericus prehendit a iudice
seculari pro crimine potest, c. si iudex lai-
cus, de sententia excomm. in Sex. neq. cle-
ricus conjugatus gaudet privilegio cleri-
cali, quo alioquin uteretur, quod pertinet **B**
ad forum et privilegium iniuriarum, si
non deferat vestes et tonsuram clericalem,
c. unico, de cler. conjugatis, in Sex. Et cle-
rici, qui nec habitu nec tonsura utuntur
pro laicis reputati, possunt deprehensi a do-
minis laicis territorii in delicto puniri, non
obstante quod postea, ut eludant iurisdic-
tionem, acceperint vestem et tonsuram
clericalem, c. ex parte tua, 27. de priuil. **C**
Qui commodis et privilegiis alicuius or-
dinis vult gaudere et uti, debet se regulis
et vestibus eius conformare, c. recolentes,
de stat. monach. lib. 3. tit. 35. Imo ultra
monachus, qui seri quidem habitum reli-
gionis, sed cum occultat alio habitu secula-
ri, censetur a regularibus apostata, c. pen. de
aposta. c. in nonnullis de iudicis, sic et tra-
dit gloss. in clem. 2. ad verbum, extrinseci,
de vita et honest. cler. Quid sibi vult, in **D**
quit D. Bernardus li. 3. de consideratione
ad Engenium, quod clericus aliud esse, aliud
videri volumus? id quidem castum minusq.
sincerum, nempe habitum milites, quasi
clericos, alium neutrum exhibent; nam neq.
ut milites pugnant, neq. ut clerici euange-
lizant. Cuius ordinis sunt, cum virum q.
esse cupiunt? virumq. deserunt, virumque
confundunt? Vnusquisq. inquit D. Paulus
1. ad Cor. c. 15. in suo ordine resurgat; isti, **E**
inquit? an qui sine ordine peccarunt, non si-
ne ordine peribunt.

b c. episcopi. Et c. sine ornatu, 23. q. 4. Quam-
vis enim verissimum sit, habitum non fa-
cere monachum sed professionem regula-

rem, neq. clericum ex habitu esse, c. si iudex
laicus, de sententia excom. in Sex. c. porre-
ctum, de regularib. et transseu. ad religio.
Et quamvis multi gerant vere habitum
religionis, in religione omnino vacui, ut
ait extrauag. 2. de regularib. in commu-
nib. tamen iudicium clericatura et mona-
chatus facit primo obitu habitum consu-
niens, etsi is non sit solum inspiciendus, ut
crines et habitus philosophia solebant esse
iudicio philosophis, ut ait Symmachus lib.
2. epist. 4. et nihilominus quidam fuerunt
nebulones pallio tenuis philosophi, qui disci-
plinas sapientia contaminarent, reprehensi
a Gellio lib. 9. c. 2. et in l. 8. C. de professio-
rib. et medicis. li. 10. C. ii. 2. et ab Apuleio
li. 1. Floridorum. Et Sidonius Apollinaris
li. 9. epist. 9. laudat Faustum, quod non pas-
ceret casariem, neq. pallio aut claua, vel-
lut sophisticis insignibus gloriaretur, aut
quod is affectaret de vestium discrezione
superbiam. Ideoq. et punitur clericus, qui
veste profana cum clericali signo, scilicet
cum tonsura, vitur, nam eo deturpare vi-
detur suum ordinem quem producit. Alio-
quin sine tonsura ferens vestem prohibi-
tam, non punitur ex iuris seueritate, gloss.
ad clem. 2. de vita et honest. cler. ad ver-
ba, et tonsuram. Ceterum clerici et per-
sona ecclesiastica debent vni modesto orna-
tu recepto et tali habitu in ea regione ubi
degunt, et qui non abhorreat a more re-
gionis, maxime inter probos ecclesiasticos,
et sic videtur concludere glossa in c. cleri-
ci, 15. ad verbum de auratis, de vita et
honest. cleric. et est textus expressus in ca.
si quis virorum, c. 12. dist. ex concilio
Gangrensi, c. 12. neque enim vile vesti-
mentum probatur, neque deliciosum, sed
mediocre, honestum, sublato excessu secula-
ri, et retenta dignitate ecclesiastica, ne
vilescat, cano. 5. parsimoniam, 4. dist. ex
eodem concilio Gangrensi, c. si. Neq. enim
affectata sordes, neque exquisita delicia,
conueniunt Christiano, ut ait Hierony-
mus ad Eustachium de custo. virginum.

et in princip. 41. dist. imo sordes gloriolam
 redolent, ornatus, delicias; quare illa extre-
 ma affectata vitanda, secundum Hiero-
 nimum ad Nepotianum. Neque etiam
 confundi debent habitus distincti, ubi di-
 stincti sunt; ut in monasteriis, in quibus
 habitus professorum, novitiorum, conuer-
 sorum, ut plerumque diversi, in c. 1. de reg.
 et transeunt ad religionem, in sex. dist.
 existente interdum in forma, interdum in
 colore, aliquando in scissura, cle. 2. de reg. B
 ca. 1. 21. q. 4. ex 7. Synodo c. 16. ubi per pul-
 cre docetur, omne vestimentum, quod non
 propter necessitatem, sed propter venusta-
 tem accipitur, electionis habere calumni-
 am, iuxta sententiam Basili Magni in re-
 gulis breuioribus cap. 49. necessitas tamen
 debet considerari, ut congruat etiam ho-
 nestati sacerdotali et clericali, iuxta ma-
 iorum et canonum instituta, vide Clemen-
 tem Alexandrinum de vestitu in pedagoga
 lib. 3. c. 2. et 3. et li. 2. c. 11. de calcea-
 mentis et c. 8. an unguentis et coronis sit
 vitandum. Porro quod epitimium dicitur
 in predicto ca. 1. 21. q. 4. alibi dicitur pœ-
 na suspensionis unius hebdomadae, in syno-
 do c. 6. c. 27. et in ca. nullus eorum, 21. q. 4.
 tamen separatim et absolute in d. ca. 1. 21.
 q. 4. epitimium, non mihi videtur esse pœ-
 nam solum unius hebdomadae, sed potius pœ-
 nam suspensionis hebdomadae, esse spectem D
 epitimi; neq; tamen idem epitimium et
 epitimia in singulari apud Gracos. Siqui-
 dem apud Gracos, ex quorum idiomate il-
 le canon sumtus est, in triplici, est bona ex-
 estimatio, bona fama, ut aeterna, infamia,
 ut in l. scire oportet, 21. §. 1. de tutoribus
 et curatoribus. datus ab his, qui ius dandi
 habent, et c. lib. 26. P. III. 5. Modestinus
 Græce sic respondit de creando tutore, quem
 pater esse vetuit, καὶ οὐδὲν αὐτὸν ἐπιτι-
 μῶν ἢ ἐπιτίμων; τῆς ἐπιτίμου, prohiberi cum
 esse tutorem, manente epitimia, id est salua
 estimatio, seu sine infamia, ex quo pro-
 hibetur ex ea causa esse tutor, cum tamen
 remoti aliquando a tutela infames essent, leg.

1. de his qui notan. infamia P. Sed neq; in
 dicta synodo Græca 7. neq; in ca. 1. 21. q. 4.
 est epitimia, sed epitimon. et epitimon au-
 tem, apud Gracos est pœna multa, ut apud
 Demosthenem de corona, et Eschinem
 contra Ctesiphontem. Et ideo apud Gra-
 cos in plurali, et epitimon, supplicia dican-
 tur saepe, quare cum synodus 7. c. 16. ait su-
 perfluis vestibus utentem, epitimo seu pœ-
 na tradi, se refert ad synodum 6. preceden-
 tem, cuius pœna seu epitimum, est suffesio
 per hebdomadam. In summa clericus pudor-
 rem verecundiamq; mentis simplici habi-
 tu et incessu ostendere debent. c. his igitur,
 23. dist. Et Pius 4. constitutio. 153. inci-
 piente, nos pro pastoralis, et c. ordinavit
 ut omnes et singuli clerici, qui dignitates,
 canonicatus, aut personatus, parochiales
 ecclesias, aut alia quacumq; beneficia eccle-
 siastica obtinerent, vel essent in sacris ordi-
 nibus constituti, in vrbe Roma morantes,
 habitum clericalem induerent, cum con-
 grua tonsura, et vestes exteriores talares,
 et interiores infra genua se extendentes, ut
 a sagis laicorum differrent, gestarent, sub
 pœna excommunicationis, alijsq; pœnis,
 atq; crescente eorum malitia sub pœna pri-
 uationis beneficiorum. Videur D. Bernar-
 dum lib. 4. de consideratione ad Eugenium
 Papam, et in ipso summo pontifice repre-
 hendere fastum nimium vestium. Inter
 hæc, inquit, tu pastor Eugeni, pōtifex sum-
 me, procedis deauratus tam multa circun-
 datus varietate, ones quid capiunt? Si au-
 derem dicere demonum magis, quam ouium
 pascuæ hæc, scilicet, sic factuabat Petrus,
 sic ludebat Paulus. Quod credo Bernar-
 dum dixisse de aliis ornamentis quam
 pontificalibus, quæ regie et imperatoria
 sunt concessa dignitati Constantino Ma-
 gno honoris Dei causa, ut pluribus docetur
 in can. Constantinus, 14. §. beato Syluestro,
 96. Ianoc. parte 5. decret. c. 49. et in pa-
 normia lib. 4. c. 1.
 d in d. c. 1. 21. q. 4. quando videlicet unguen-
 ta odoris et voluptatis causa deferuntur

sine aliqua necessitate natura vel ad medicamentum. Videndus est pro hac distinctione Clemens Alexan. li. 2. *Paedagogia* c. 8. Sunt enim diuersae species unguentorum; nam aliqua sunt, quibus ungiuntur quis voluptatis causa, alia quae valetudinis, qualia commagena glaucina, & c. apud Pomponium Iurisconsultum in *L. in argento*, 21. §. 1. de auro & argent. leg. lib. 24. P. tit. 2. *Vespasianus* Caesar senatu mouit senatorē qui unguenta olebat, dicens, malle ut ole-
 B
 ret allia, ut refert Suetonius in *Vespasiano*, c. 8. hoc magis odiosum erit in clericis qui praestantiores sunt ethnicis, ut multo magis erunt detestabiles illi qui more cinedum pingunt sibi oculos, fucant faciem, foeminae pudicis inferiores, quae hoc ipsum detestantur, ca. fucare, 38. de consecr. dist. 5. ex D. Augustino epist. 73. ad Possidonium, similes meretricibus nihil praeter hircum redolentes in *Venerem putres*, & c.

c
 hac quae sequuntur, sumta ex *Cle. 2. de vita & hon. cle. ubi prohibitiones vestium, pileorum, & caligarij sunt ex concilio Viennensi, de vestitu monachi & monialis & clericorum. videndus Athanasius lib. de virginitate, Augustinus epist. 199. ad Edictam, Theodoretus in Masyma, Ambrosius de institutione virginum & epist. 36. & lib. 1. de virginitate. Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenionē, Gregorius Nazianzenus in exhortatione ad virgines, Hieronymus in Hilarione, Greg. 1. in benedict. Dionysius Areopagita in ecclesiastica hierarchia, Palladius in *Lamsiaca Historia* c. 41. Ioannes Damascenus, de sanctis Barlaam & Iosaphat, Chrysostomus homil. 69. in 21. cap. D. Matthaei.*

f
 virgata vestis, secundum Ioannem Bernardum Diaz in practica criminali canonum, c. 69. dicitur, cuius pannus est diuersorum colorum mixtorum vel quando supra pannum, alii diuersorum colorum assuuntur, in modum virgae, nos diceremus, vni accoultrement ou il y a plusieurs bandes dessus confues ou qu' est fait & tissu de laine

A
 de diuerses couleurs en forme de bandes ou rayes. Perotus Syppionius episcopus in copia cornu, ad epigramma 3. *Martialis*. Item, inquit, a vi, virga, quod vim gerat ligando verberandove, a quo virgula diminutum, quod modo paruum virgam significat, modo lineam, vnde virgatam seu virgulatam vestem dicimus lineis quibusdam quasi virgis distincta. Possimus istas lineatas virgatasque vestes, intelligere ex distinctione colorum, materia mixta, ordine & opere, ut apud Iulium Pollucem in *ἑρμηνείᾳ*, vestis virgata est, cui intexebantur virgae purpureae, id est lineae quas Graeci *παρὰ πύρι* dicunt. Meminit Silius Italicus li. 4. vestes, inquit, virgatae auro, & c. id est virgis seu lineis aureis distincta & Virgilius 8. *Aeneidōn*, Aurea caesari es ollis, atque aurea vestis, Virgatis fulgens sigulis, & c. Virga interdum
 C
 & plectra acu ex Phrygium more ut Plinius ait, vestes & sunt sericeae panni holoferice, villis intercis, quibus interdum aurum fuit intextum ex inuentione Attali regis in Asia, ut ait Plinius lib. 8. c. 48. vnde & panni illi dicti Attalici. Prohibuerunt autem aliquando Caesares non tantum clericis sed etiam aliis priuatis auratas, aut sericas paraganneas auro intextas viriles priuatis vsibus intexere, l. 1. & 2. de vestibus holofericis & auratis, lib. 11. C. tit. 8.

g
 Paritā vestē dicunt nunc diuisam aut constantē diuersis coloribus, aut minutim incisam seu interfectā ferro vel acu depictā, dicitur decoupee ou debrodee. Segmenta quoque dici possunt vestes ex segmentis & frustu facta diuersorum pannorum aut colorum, auri & argenti interdum bracteolis adiectis, interdum acu, variatione illa facta, veluti opere Phrygio, de quo meminit Plin. lib. 8. c. 48. vocat illud opus Italicam, vnde Galli mutuantur suam vocē recanē, memini Ouidius de arte aman. lib. 3.

Quid de veste loquar nō iā segmenta regro,
 Nec quae de Tyrio murice lana rubet.
 Concessum aliquando mulierib. ut segmenta aurea

- auræ gestarent. Erat & laici clauis ornamentum senatorum, vestimentum clauis purpureis intertextum, dicunt Galli chammature des Senateurs brochée de pourpre. Hinc intelligitur quod paulo post additur in textu, prohibitum clericis ne rubeis vel viridibus scaccatis caligis utantur. Puto quod ibi scaccatis caligas dici, quod Gallis deschiquetees a vulgari Italico nomine squarciare, id est lacerare per partes, unde & Gallice esquarter, metter par quartiers, & pieces. Et certe non solum clericis sed aliis omnibus prohibenda illa incisura, quod perditione inferant materia seu panni vestimenti, & habeant inanissimam per rerum abusum ostentationem, sed multo magis clericis, qui tegumeto simplici & necessario contenti esse debent. Pari & reprehensione sunt clerici digni, qui leuiore calcios, quos vocant scarpas, multiformi incisura corrumpunt curiose & vanissime, quod reprehenditur in clericis, ut notat glossa ad clem. 2. de vita & hon. cler. Prohibuit & Deus c. 22. Deut. versu 1. non indueris vestimento quod ex lino lanaque contextum est.
- h Ob necessitatem interdum permessa est vestium simulatio, & habitus ad tempus mutatio, dicta clem. 2. de vita & honest. cleric. c. cleric. 15. eo. tit. apud Gregor. ibi, nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformari, sicut contra per metum susceptus habitus monachalis, nihil prauidicat accipienti, c. perlatum, quod metus causa.
- i Publice ferentibus pradictas vestes vetitas, poena pradicta imposita sunt in Clem. 2. de vita & honest. cler. propter scandalum, & propter contemptum, qui inde clericis oriri possent. Existimauit itaque Ioan. Bernardus Diaz in praxi criminali canonum c. 69. post Ancharanum, ad clementinam 2. de vita & hon. cler. Zenzelinum & Imolam, clericum, utentem veste aliqua ex prohibitis secreto & subitus alias vestes, ita ut non appareat, non incurrere pradictas poenas. Idem esse, si utatur talibus vestibus domi, puta in studio, vel loco simili, vel si non perpetuo portet, sed ad momentum, ut propter festum socii qui doctoratur, vel sit rector, aut miles, aut ducit uxorem; vel si deferat propter paupertatem, quia non habet unde alias emat. Vide decisionem capella Tholos. 52. & ibi Stephanum Ausferium.
- k hic prohibentur capitis ornatus prophani, quique cum superbia & culu nimio sumuntur, quamobrem id ipsum dicemus de pileis sericeis, rotundis, alteriusque forma non conuenientibus grauitati morum & simplicitati ecclesiasticorum de galeris sericeis & similibus, epitogium seu tabardum, Italis Tabarro, pro eodem vestimento nempe pro penula pro pallio longo, quod superinduitur vestibus, aliis pracinctis, quod uel commune est in Italia ecclesiasticis personis, cuius loco alibi est vestis talaris & longa, ca. signis virorum, 30. dist. sicq. in concilio Martini c. 41. & can. non liceat, 32. 23. dist. non oportet (inquit) clericos comam nutrire & ministrare, sed attonso capite patentibus auribus, & secundum Aaron talarem vestem induere, ut sint in habitu ornato.
- l id est, incisus, laceratis, ut dixi s. litera g.
- m Colores isti virides & rubei in pannis & vestimentis ecclesiasticorum vel clericorum prohibentur, ne ad voluptatem usurpentur, in concilio Viennensi in d. clem. 2. de vita & honest. cleric. & in c. cleric. eo. tit. apud Greg. Alii etiam colores diuersi & sectiones prohibentur religiosis in eorum vestibus, in c. fi. 20. q. 1. Refert Tertull. in libro de cultu virgi. Romanis legibus impudicas mulieres a matronis per ornamenta distinctas, quod & indicat Vlpian. in l. apud Labeonem, 15. §. si quis virgines, de iniur. li. 47. P. tit. 10. Id ipsum & apud reliquas nationes fere seruatum, ubi legibus bonis temperati mores fuerunt. Et apud Athenienses quidem vestis florida erat meretricia, ut ait Suidas in verbo ἰπερίον, apud Thuriōs varia, ut idem scribit in Zaleuco. Apud Romanos variegata, eoque subductior quam caterarum mulierum, ut ait D. Hieronymus,

in Heluidium, ut merito idcirco talis ornatus displicerit etiam viris castitatis amatoribus, ne participes ingenui meretricum esse videantur; quia illis oculos pascunt, & inescant amatores perditos. Ceterum color rubeus Cardinalibus in usu permissus, & quotidianus cepit esse anno Domini 1240. sub Innocentio 4. sum. pontif. quo tempore concilium vniuersale Lugdunense contra Fredericum 2. Imperatorem fuit celebratum & primum concessus pileus rubeus & purpura, veluti insignia, quibus monerentur pro republica & fide christiana semper se paratos esse debere sanguinem fundere, & tunc concessum in urbe equo vehi & ferre rubeum galerum, ut ait Platina in Innoc. 4. Gaguinus lib. 7. Historia Francica, Paulus Emilius lib. 7. Cum purpura etiam praetexta solebant antiqui Romani pingi & corona, ut ait Dion in Marco Vlpio Trasano, ut & olim reges Alba, & Romani induebantur ut plerumque veste purpurea, teste eodem Dione lib. 43. atq; Augustus eodem auctore lib. 49. cum vidisset purpuram iam in usu communi usurpanti, sancit, ne quisquam nisi senatorum, quiq; in magistratu esset, purpuram gestaret. Statutum & subinde, ne priuati purpuram tingere, deferre, aut vendere possent, nisi quibus Imperator permisisset, cum ille color esset reservatus v

D bus principis, l. 3. 4. & 5. de vestib. holoser. libr. 11. C. iii. 8. l. 1. & 2. qua res venire non poss. lib. 4. C. iii. 40.

n hec qua sequuntur sumta fuerunt ex c. clerici, l. 5. de vita & honest. cleric.

o manica consuetudine hic mihi videntur esse, quas olim vocabant Galli manchons, quae ex diuerso panno vel serico sagis addebantur, & detrahebantur ex arbitrio. Sed & manicae non consuetudine dicuntur quae non habent clauos in extremitate, seu ut dicunt sunt sine botonis, in cle. 1. de statu monach. apud Virgilium 9. Aeneidos exprobat, ut molle vestimentum & non virile manicatum & pictum.

A Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis, Desidia cordi, iuuat indulgere choraeis, Et tunicae manicas, & habent redimicula mitra.

Et apud Plautum quidam culu punico veluti anis exotica ridetur propter manicas, aut angulos alarum instar utrinque propendentes atque exstantes. Vbi Thesali hoc genere vestimenti ad luxum, unde abiit in proverbium, *θησαλική περιεργία*, id est, ala Thessalica, de quo vide Pollucem, Hesychium, Eustathium, Suidam. Sunt & ibi *περιεργία* seu ala, in vestimentis, seu anguli alis similes, in Gallia etiam thoracibus vel sagis consuntur quidam appendices, qui vulgo dicuntur earatione ailerons, a vocula ailes, ala.

P Sotulares quoque hic dici puto calceos, qui non debent esse consueti, vocantur & astuales largi, in cle. 1. §. etiam, de statu monachor. & in eadem clementina, §. si quis autem. Sotulares non corrigiati, dicuntur calcei, consueti aliter, & corrigiati, contra, qui lati sunt non stricti. Sotulares dicuntur a vulgari voce *souliers*, at vox *souliers*, a fece & luto, quod vulgo dicitur *souleure*, vel *souliers* a solo, quod dicitur pedibus.

Q Cappa manicata prohibentur intra ecclesiam. & in diuinis officiis ut in c. clerici, de vita & honest. cleric. Sed & alibi ubi, qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti, nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformari. In concilio Mafficonensi, l. c. 5. sancitum est clarior, ut nullus clericorum sagum aut vestimenta, aut calceamenta secularia, nisi quae religionem decent, induere praesumat, aliter cum indecenti veste, aut cum armis inuenitus iubetur a seniori ita coerceri, ut 30. dierum inclusione deientus aqua tantum & modico pane diebus singulis sustentetur. Et in concilio Constantiensi, sessio. 43. titul. de vita & honest. cleric. diffinitur, abolendum esse penitus, quod clerici & persona ecclesiastica deserant manicas ad cubitum pendentes,

pendentes, & vestes cum foderaturis, id est, A
 duplicacionibus ultra oram excedentibus
 in fissuris, statutumq; insuper, ut si etiam
 cum talibus intersini in ecclesiis cum su-
 perpellicis aut aliis vestibus ad cultum &
 officium ecclesiasticum ordinatis, maximo
 mira ecclesias, in quibus ordinati existunt,
 puniantur, ut transgressores canonum, &
 ut pro qualibet vice, qua in tali habitu ec-
 clesie intersuerint diuinis officiis, a parti-
 cipatione proventuum ecclesiasticorum. B
 permenem sint suspensi. fructusq; illi eccle-
 siae illius fabrica applicentur. Colligimus
 itaq; in summa, ex superioribus prohibiti-
 onibus, vestimentorum duas species extero-
 rum permissas clericis; nempe pallium seu
 penulam qua imponitur aliis vestibus in-
 terioribus sine manicis, dictam & cappam.
 Item vestem talarem longam manicis in-
 duitis non pendentibus, qua vestis proprie
 est clericalis, sicut videtur Tertullianus li-
 bro de pallio innuere, dum ait, Christianos
 veteres pallio potius, quod esset magis fru-
 gale & simplex quam toga vsos; & si essent
 rogati, cum nomine Christiane religioni da-
 rent, pallium induisse, indeq; ortum dicitur
 nomen a toga ad pallium. Pacis habitus to-
 ga, ut belli, sagus. Balduinus ad legem 10.
 Romuli scribit, unam eius hanc legem su-
 disse; Quisque demissam ad talos togam
 in urbe habeto. Adrianus & Imperator D
 Romulum sequitur, aliquando edixit re-
 ste Spariano, ut Senatores saltem & equi-
 tes Romani, semper in publico rogati essent,
 nisi e caena reuenterentur. Refert & Gellius
 libr. 7. antiquitus Romanos sine tunicis,
 toga fuisse contentos. Atq; in leg. 1. de ha-
 bitu, quo vii oportet intra urbem, lib. 4. C.
 Theodofia. tit. 19. Senatoribus prohibetur
 habitus militaris, & togatos conuentui in-
 teresse iubetur. Cassiodorus quoq; vocat to-
 gas, ciuiles vestes, in formula comitiua pro-
 uincie lib. 7. varia. epist. 1. Quamuis (in-
 quit) omnium dignitatum officia, a ma-
 nu secludantur armata, & ciuilibus ve-
 stibus videantur induti, qui restrictio-

nem publicam videntur operari, tamen
 dignitas a terroribus ornatur, qua gladio
 bellico etiam pacatis accingitur. V-
 sus toga Romana ciues Romanos ostendisse
 docet l. sed si accepto vsu toga, 32. de iure
 fisci. lib. 49. P. tit. 14. toga a tegendo. l. 180.
 §. fi. de verb. signi. P.
 r peiorale equorum hic dicitur, auerta seu
 antilena equi, le poiétral, qua saepe in ani-
 bus clavis auri vel argenti vna cum freno
 & calcaribus exornatur, cum magno cleri
 opprobrio, & pauperum Christi, quorum
 bona transferuntur, nece & iniuria. iam
 & Imperatores antea in laicis hoc ipsum
 fuerunt ut inanissimum detestati, & pro-
 hibuit Leo imperator in l. vnica, nulli lice-
 re in freno & equestribus sellis, & c. lib. 11.
 C. tit. 11. ne priuatus equestribus sellis, fre-
 nis, baltheis, smaragdos, hyacinti, margar-
 ritas aptaret; nisi pro ornatu imperatorio,
 permittens tamen usdem priuatis aptare
 alias gemas equis praterquam in cucurmis,
 id est in illis partibus freni, qua os equi con-
 tingunt. Postquam tamen Constantinus
 Magnus concessit regia summo pontifici,
 permisit & cardinalibus, ut clericis sanctae
 Romanae ecclesiae, vti manipulis (sic enim le-
 gendum non manipulis) & lineamentibus,
 id est, candidissimo colore, decorare equos,
 & equitare, ut habetur in eius edicto post
 concilium Neocesariense posito. & in ca.
 14. Constantinus Imperator, 96. dist. quod
 priuilegium concedi non posse aliis alia-
 rum ecclesiarum clericis defenderunt car-
 dinales in ca. 22. Illud autem eadem 93.
 dist. ex epistola Gregorii Ioanni Rauennati
 episcopo scripta, lib. 2. epistolarum, e-
 pistola 54. sen 93. & notat glossa ad c. non-
 nulli, §. compage, 93. dist. quod mappail-
 la dicitur linteus, quo cooperitur equus
 cardinalis cum processio cardinalium fit,
 & puto a similitudine mappa, qua mensis
 aptatur vel manibus tergendis seruit, di-
 ctum hoc velamen siue ephippium aut stra-
 gulum sella, qua Gallis dicitur vne hou-
 sic. Forsan & a certamine equorum map-
 Z z z

pam ad equos insigniores pertinere dixerunt. Nam & in certaminibus Circensibus, mappa pro ipso spectaculo seu certamine equorum usurpabatur, ut in §. quantumcunque, seu in c. 1. novel. 105. titulo de consulibus, cuius ratione explicat Casiodorus lib. 3. variarum epi. § 1. dum ait: Mappa vero, quæ signum dare videtur Circensibus, tali casu fluxit in morem. Cum Nero prandium protenderet & celebritatē, ut assolet, avidus spectandi populus flagitaret, ille mappam, qua tergendis manib. utebatur, iussit abiici per fenestram, ut libertatem daret certaminis postulandi. Et tractum est, ut ostēsa mappa, certa videretur esse promissio Circensium futurorum.

is iisdem rationibus prohibentur vana & superflua sumpta in fibulis & corrigiis, quibus dictum est, improbari circa equos & calcaria. Quod si etiam prohibitum sit Deo dicata in bonos profanos usus converti hominum, ut in c. ligna, de consecra. dist. cum similib. ibidem notatis, & in regula ca. semel Deo dicatum, de regul. iur. quanto magis prohibitum erit eadem in equorum ornamenta, vilia calcaria & fibulas convertere, patrimonioq. Dei ita abuti, & illud profundere? Christi enim patrimonium sunt redditus ecclesiarum, ut ipsa bona, cap. cum ex eo, de electio. item & pauperum, c. aurum. 12. quest. 2. cum similib.

annulos deferre, hic prohibitum est clericis, maxime ministeriis ordinū maiorum additis. Nam & hodie annulus videtur esse symbolum uxorati vel eius, qui fidem de aliqua ducenda dedit. cap. illud, de presumpt. can. nostrates, ca. femina, 30. q. 5. Episcopis vero & prelati licet annulum deferre, quia inter pralatum & ecclesiam, videtur spirituale matrimonium contrahi, c. inter corporalia, de translat. episco. c. sicut vir, 7. q. 1. Quid autem significet delatio annuli in Episcopo, docet Durandus in 3. lib. rationalis divinatorum officiorum.

CAPUT III.

De religiosorum habitu, veste & almutiis.

Prohibitum religiosis quamcumq; religionem professis tacite vel expresse, in scholis vel alibi, habitum temere suæ religionis dimittere, alioquin enim ipso facto excommunicationis incurrunt sententiam. De monachorum ornatu & vestitu, statutum in concilio Viennensi, ut superior vestis ipsorum habitui proxima, nigri, bruni, aut albi coloris existat, iuxta morem servari solitum in loco ubi degunt, e ne in qualitate panni quaratur quod pretiosus & subtilius, sed quod & vilius, ut sint vestes rotundæ per circumtum, non scissæ, nec longitudine nimia aut breuitate notandæ, cum largis manicis usque ad pugnum protensis, f non sint confutitiæ vel quodammodo botonatæ, g, utq; almutiis, h de panno nigro aut pellibus caputiorum loco, i cum capitiis habitus quem gestauerint, sint contenti. Iuxta tamen dispositionē abbatis scissis super humeros, & honestis capitiis, uti possint. In vestibus item suis, ne sendatum k pro foderaturis l portet, æstivalibus largis, m aut botis n altiis, pro caleamentis vtantur, ut nullus zonam, cultellum, calcaria, cum ornatu deferre, aut cum sella clauorum decorata ornatu superfluo, vel nimis alia sumtuosa, siue cum freno ferraturam ad ornatum habente, o equitare p præsumat. Rursum quod in locis, in quibus fuerit congregatio 12. monachorum aut supra, intra septa monasterii abbas prior aut alius præsul portet floccum, q de panno in ipsis monasteriis pro floccis aut cucullis r consueto. Monachi etiam si soliti sint, debent deferre, in aliis monasteriis, ubi tot non sunt monachi, cucullas ferant clausas & honestas. Si autem prædictos extra monasterium proficisci contigerit, floccum, cucullam aut cappam s clausam habeant: & subtus cappam, si eam portauerint cucullam deferant: aut si malint, scapulare.

¶ Cum

Cum autem ad feruendum in diuinis officiis erunt, albis vel sacris vestibus utantur: aut cum occupabuntur in operibus, ut liceat scapulari. Quod si quis præmissorum temerarius extiterit violator, ut statuerunt, ut primum regulari subiaceat disciplina: Et ut is, qui sculares non corrigiatos & altos, aut caputia non filia portare præsumserit, si sit abbas, vel prior non habens proprium abbatem, per annum sit suspensus a collatione beneficiorum, si alius, ab administratione si quam obtinet: & si non habeat, sit inhabilis ad administrationem & aliud beneficium obtinendum.

SCHOLIA.

a ca. 2. ne cleric. vel monach. seculari. negotiis se immisceant. lib. 3. Sexti tit. 24.

b Clem. 1. §. statuiamus, de statu monach. lib. 3. cle. tit. 10. ultra quod consilium in ca. cum ad monasterium, 6. de statu monachor. apud Gregorium statuit, ne monachi lineis utantur camisis, qua tamen prohibito non seruatur perfecte, ut neq. alia leges de vestitu per regulas ordinum præscripta, verum transgressio huius correctio expressa in canonibus iuris non mihi occurrit adhuc, ideo relinquenda est superiorum ordinum censura.

c iura non dicunt quaslibet vestes monachis concessas, proprium earum habitum, sed tantum stocum, cucullam, vel scapulare.

d color brunus, Latinis dicitur fuscus, vel bethicus.

e monachi debent se conformare in coloribus vestimentorum locis, in quibus degunt, ut secundum obseruatam hætenus consuetudinem sine scandalo & modeste a bonis eius ordinis, isdem utantur, non utentes tamen floridis, qui illicunt potius ad voluptatem, quam ad religionem seu deuotionem, spectantes. Sicque colores viridis & rubens, alius etiam clericis prohibentur, can. clerici, 15. de vita & honesta clericorum, c. si quis virorum, 30. dist.

A In summa quod neque contra fidem neq. contra bonos mores iniungitur, indifferens est habendum, & inter adia phora dicta: idq. pro eorum more, in quorum societate viuunt, seruandum est. can. 11. illud 12. dist. ex D. Augustino ad Ianuarium epist. 118. c. 1. facti canon qua contra, 8. dist. n. can. quisquis, 41. dist. ca. utinam, 76. dist.

f ad pugnum & ultra metacarpum manica vestis clericalis extendi debent, nulla incisura facta, qua pendere educto brachio possint, ne villo modo brachium vel manus præter summos digitos ultra procedant & appareant. Sic ille manica clausa vno contextu indui debent, & coniungi vesti, nec debent separari, & hoc est quod dicitur, ne sint consuttia vel botonata.

g botonia vulgo dicuntur, qui clau Latinis dicti, quibus aliquando manica pendentes iunguntur in superiori parte, qua brachium educi potest a vestibus vel iuxta metacarpum in fissura postrema, iuxta imam partem brachii seu manus, quam partem qui seculariter viuunt archiore faciunt, ut manus & extremas brachii partes exserant liberius & expeditius. Clau botoni dicitur, quod exserant caput in modum clauorum ferreorum, clauus autem a clauo vel a cludo, claudo, figo, quod defixione eorum rima claudantur. Sic apud Varronem lib. 8. de lingua latina; si quis tunicam, inquit, ita in vltu consuit, ut altera plagula angustis clauis, altera latis, utraque pars careat analogia. Prohibet igitur clem. 1. de statu monachorum, monachis habere manicas metacarpo breuiiores vel fissas, vel clausas clauis ut aperiri possint.

h Almutia dicuntur aumules.

i Caputium dictum quod caput tegat, non proprium monachis ita in genere, sed & ante monachos & præter monachos a secularibus vsurpatum, ut in pallis Hispanorum & Bearnensium, vocat cappes Espagnoles, & cappes de Bearn, verum & monachi sua caputia sed distincta ab aliis habent, & in forma aliquando & in colore, nepe

conuenientia ordinibus regula quam professi sunt, nam quidam ferunt caputium acuminatum ut Carthusiani, quod videtur referre sacci extremam partem incisam & superinictam capiti; quidam rotundum & iuxta capitis magnitudinem strictum; rotundum quoque super pectus, in scapulis acuminatum, ut ferunt predicatorum minores Augustiniani, Carmelita; quidam & ante pectus & inter scapulas habent acuminatum, qualem ferunt qui Bequini dicuntur Tholosa, dicti & tertii ordinis Minoritarum; ideoque Bequini dicti, quia vulgus nostrum vocat rostrum auis, vel quod ad similitudinem rostri factum est, vnde Beq. Vnde & quia illorum caputia ita ante & retro restricta sunt ad distinctionem aliorum Minoritarum, Bequini dicti sunt. Sed breuiter in distinctione caputiorum, institutionis cuiusque ordinis forma sequenda erit.

k Sendatum hic dicitur sericatum, quod ex panno serico est; quo nomine & in eadem questione vitur clericum, de vita & honesta clericorum. Sericum vulgo Soye a vermiculo dicitur, qui, ut ait Pausanias, sericum producit. Vide qua dicemus proximo capite de sericeis.

l foderatur hic dicuntur panni duplicationis causa adiecti vestibus, ut enim vestimentum sine adiectione simplum dicimus; **D** sic duplicatum, duploidem cum alio consutum.

m Quod astinales largos dixit Clemens in clem. 1. §. in vestibus, de statu monachorum. postea in §. si quis autem, eius clementina dixit seculares non corrigiatis, id est, calceos tam largos non strictos qui in superiori parte, postquam impositi sunt pedibus corrigia vel fibula constringuntur. Eo pertinent duo exempla vel scommata relata per Casarium in Heisterbac. Cisterciensis ordinis, in opere de visionibus & miraculis diuersis suo tempore factis, & per speculum exemplorum parte 6. exemplo 32. & 33. unum est de quodam monacho ordinis ni-

A grorum; qui cum conquereretur apud Regem Gallie nomine monasterii, contra nobilem quendam, qui illud spoliauerat, & dixisset omnia monachis rapuisse, nec quicquam dimississe, bene respondit Rex, & hoc apparet in calceis vestris, nam is nobilis aliquid vobis dimississet coram, calcei vestri non essent tam stricti. Aliud simile exemplum refertur de Philippo rege Romanorum, qui considerans calciamenta stricta abbatris, qui eum adisset pro necessariis monasterii sui, & eum interrogasset vnde esset, & abbas respondisset se esse ex paupere domo, bene, inquit Rex, apparet in calceis vestris, quod domus vestra pauper sit, nam corium ibi carum est, quo verbo imperator & superior Rex, notauit monachorum calceos strictos non convenientes religioni.

n bota alta, pro ocreis accipiuntur, quibus equites peregre profecturi utuntur, Gallie etiam botes & hoseaux, tamen hic putobotas altas accipi pro calceis qui alius supra talam tolluntur ad tibiam.

o hac ornamenta frenorum & aliorum superflua prohibita regularibus fuerunt in clem. 1. de stat. monachorum. antea etiam vniuersis clericis, in c. clericis, de vita & honeste cler.

p monachis equitare permissum sine superfluo tamen ornatu equestri, sunt tamen aliquorum monasteriorum regule, qua monachis suis prohibent equitare, & iubent pedibus ire, ut regula sancti Francisci.

q hac in dicta clem. 1. §. rursus, de stat. monach. Atque in eadem clementina, §. verum, dicitur nomine stocci intelligi habitum qui longas & largas habet manicas.

r cuculle nomine, intelligunt pontificis habitum longum & amplum, sed manicas non habentem, clem. 1. §. verum, de stat. monach. meminit de cuculla monachali, per quam initiatum monasticam vitam, canon. presens, 20. q. 3. ca. 2. 19. q. 3. c. intelleximus, de estat. & qualita. ordina.

s cappa proprie dicitur, quod & caput & corpus

pus totum legit; & ut glossa ait in clementi. A
1. §. rursus, ad verbum cappa, de statu
monach. Cappa differt a pallio, quæ dicitur
in rondelli, id est pallia rotunda, quæ sine
capitis sunt.

c Scapulare, est quod a collo pendens inter
scapulas retro. & ante pectus demittitur.

v Pæna sequentes ponuntur in dicta clem. 1.
§. si quis autem præmissorum, de statu mo-
nachor.

CAPVT IIIII.

De Monialium habitu, & orna-
tu prohibito.

Monialibus vt clericis quoque vestes
honestæ, a & ornatus est religiosus
impositus, secundum quem viuere a præ-
positis suorum ordinum compelli debent
via ordinaria; & ex delegatione summi
pontificis, a suis episcopis, a quibus alio-
quin exemptæ sunt. b Prohibitumque illis
vii c pannis sericeis, d variorum foderati-
tiis, e scandalitiis, f comatis & cornutis cir-
nibus, g scacatis & virgatis caputiolis, h fe-
sta secularium prosequi, die noctuque per
vicos incedere, i multo que magis repre-
hensibile mulieribus Deo dicatis, faciem
fucare pigmentis, quo rubicundiores &
pulciores appareant adulterina fallacia,
quæ etiam in nuptis placendi maritis stu-
dio facientibus improbantur. k

SCHOLIA.

a Moniales vestibus sui ordinis vti debent,
ca. vinda. si. 20. q. 1. Prohibentur itaque
illis seculares vestes, & auro argentoque or-
nate, vt infra sericeæ molles. Nam verus
ornatus Christianorum, & Christiana-
rum non fucus mendax, non auri vestis ve
pompa, sed mores boni sunt. Exsecranda
enim superstitio ligaturæ, & alia quæ non
ad placendum sed ad seruendum homini-
bus adhibentur ca. 3. §. fucare, de consecra-
tio. distin. 5. Prohibitum & generaliter fœ-
minis veste virilis vti, quia & hoc abomi-
nabile & damnabile apud Deum, Denier.

22. vers. 5. Et hoc prætextu fertur aliquan-
do damnata a factione Anglicana Ioanna
Galla, quæ diuinitus opem Carolo Regi
contra Anglos tulit, vt est in processu eius
criminali, cuius exemplum diu habui a
pud me. Inuenitur tamen in c. 2. de testa-
mentis quandam abbatissam Gabinam
nomine, vere pro religiosa seu regulari ha-
bitam, & ideo testari prohibitam, quæ ta-
men vsq; in diem obitus sui, non induisset
habitum monachalem, sed in vestibus qui-
bus utebantur eius loci presbyteri, remanse-
rat, sicut & illa quæ ante illam fuerat ab-
batissa. Inueniuntur & inter sanctas &
Deo placentes relata, quæ sexum celarunt
habitu virili, vt Sancta Theodora Ale-
xandrina, quæ vsq; ad mortem in mona-
sterio viuorum pro monacho sexum cela-
uit habitu monachi induta, vt refert M.
Marullus lib. 5. de religiose viuendi in-
stitutione.

b proponuntur leges de reformatione habitus
& ornatus monialium in clement. 2. de
statu monachor. daturq; ibidem formula
& potestas visitandi & reformandi. Tra-
didit & Speculator capitula formulæ visi-
tationis monasteriorum, titulo de inquisi-
tione, §. nunc tractemus, vers. licet autem,
referam sententiam Athanasii lib. de vir-
ginitate, de ornatu & vita virginum Deo
dicatarum, o virgo, inquit, Deo dicata,
materia tuarum vestium, ne sit pretiosa;
indumentum tuum fuscum sit, non tin-
ctum, sed natui coloris, aut saltem album,
amiculum simbrui careat, eiusdemq; colo-
ris sint manica lanca obtegentes brachia
vsq; ad digitos manuum; capilli circum-
tonsi, crinalis vita ex lana sit caput con-
stringens, cuculla & superhumeralis laci-
nias non habeat. Si occurras homini, facie
cõnadata & cernua esto, neq; attollas vlli
vultum, nisi duntaxat Deo tuo, cum stete-
ris in oratione, pedes calceis obductos habe-
to. Nunquam ad nudum te exueris, siue
die siue nocte; nec talem nudam sine neces-
sitate vllus te videat, nec te ipsam deposita

veste consideres. Nec ibis ad balneum, nisi necessitate cogere: ne immerseris totū corpus in aquas, quoniam domino consecrata es: faciem tantū & manus & pedes lava, nec faciem ambabus manibus, sed tantū una. Nō expolueris genas faciei pharmaco vel nitro. Non recedat ab ore tuo verbū Dei, mediteris perpetuo in lege, ab oriente Psalmos discite, decanta vsque ad 6. horam cum lacrymis, quia tūc passus Christus: hora 9. ad hymnos redi: postea sume cibum, benedic, sumto gratias age, non coenes cum feminis superbis, subis regna, alias virgo sine regula, similis nauti sine gubernatore.

c dicta clem. 2. de stat. monach.

d dict. clem. 2. de stat. monach. idipsum omnibus clericis prohibitum est, ut diximus supra, & monachis, cū omnis iactantia & corporalis ornatus debeat esse alienus a sacro ordine. can. omnis iactantia 21. quest. 4. sericeos pannos sendatos dixit, clem. 1. de statu monach. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, non in ecclesia. D. Matthei c. 11. vers. 8. Atq; aliunde aliquando prohibitum fuit alius quam domesticis principis, sericeis vii. l. 1. & 4. de vestibus holosericeis lib. 1. c. tit. 8. Cantum & decreto, Octauio Frontone praetura sancto, ne vestis serica viros fudaret, ut auctor Cornelius Tacitus 2. Annualium, sic in c. fi. 20. quest. 1. mulier quae sanctae religionis obtinere propositum voluerit, accepta a sacerdote vel ministro aptae religionis professioni veste seu in lectulo quiescens, seu quocumque alio loco consistens, constanter ea vti debet, neque eadem diuersi coloris aut diuersae partis debet esse notabilis, sed religiosa & non suspecta. consentit ca. 24. sanctimonialis, 23. distinct. ex concilio Carthaginensi, 4. c. 11. E ubi & sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicari debet, qualibus semper vsura est professioni & sanctimoniali aptis, ut contra vetitum est mimis, & qua-

sum ludibrio sui corporis facientibus, virginum, quae Deo dicata sunt, vestibus vii. l. mima, 4. C. de episcopal. audien. §. si. nouel. 123. de sanctissimis episcopis. Et inter leges probas mulierū haec est Aristoteli li. 2. economicorum, ca. 1. ut vestitu, sumis apparatus minori utantur quam etiā permittant ciuitates, quod multo magis obseruandum a regularibus. Fuit & Posthumia Vestalis aliquando incestus accusata, ob suspicionem amoenioris cultus ingenio, quam deceat virginem liberioris, ut scribit Linius in 4. & Minutia alia Vestalis primum etiam eiusdem criminis insimulata, propter iusto mundiorē cultum, posteaq; damnata & vincta desessa, ut refert idem Linius lib. 8. Orosius in 3. c. 4.

e variorum foderaturae dicuntur, duplicationes pannorum varia, ratione colorum vel diuersae materiae, in quibus varietas habet voluptatis, curioseq; superfluitatis specimen, quod est alienum a religione & a mulieribus, quae seculo & pompis eius vale se dixisse, professae sunt. d. c. fi. 20. q. 1. d. 1.

f Sandalium scilicet calceamentis, quo nomine existimo prohiberi fruisse delicata & mollia calceamenta, quae secularibus ad voluptatem & ornatum sunt, eundem autem sandalium, vel *σάνδαλον*, calceamentum muliebri dicitur Hesychio. Atq; eisdem sandalia idem sunt ac *εὐσάδες* & *εὐσάδες* crepidae, quae una solea subius constabant olim, & supra paruis corrigiis & cingulis ligabantur. Hodie petitis patinis, ou petites & mignardes parouffles, Italae, pianelle. Sic in historia Iudith, ca. 10. vers. 4. cum describitur Iudith se ornans vestibus inuiciditatis suae & deliciarū, additur, induitq; sandalia pedibus suis, assumitque dextraliola, & lilia & in aures, &c. Tribuuntur & aliquando sandalia viris, ut liquet ex cap. 12. Actor. dum Angelus diuo Petro dixit: *σάνδαλα τὰ ἑξωθεν ἔστωσαν*. Existimant aliqui sandalia appellari compagos a D. Gregorio lib. 7. epistola 28. Ioanni episcopo Syracusano scripta, ubi prohibetur ne

diaco-

diaconi (atinensis ecclesia ex calceati cum A compagis procedere presumant, cum in tota Sicilia nullis aliis fuisse datum ex privilegio apostolico, quam diaconis Messanensis ecclesia. & refertur in c. 21. peruenit ad nos, 93. dist. & a Gratiano in ca. nonnulli, 27. §. compagis, eadem 93. dist. ubi glossa ad verbum compagis, tradit compagum in singulari, & compagos sandalia esse, que clero sancte Rom. ecclesia concessit Constantinus magnus nempe clericis Cardinalibus, ut opinor. ferre calceamenta Imperatoria, quemadmodum habetur in edicto Graco Constantini post conciliū Neocesariense, ex quo sumus c. 14. Constantinus Imperator, 96. distinct. Sicut inquit nosfer senatus viuitur calceamentis cum vdonibus, id est, candido linteamine illustratis, sic viantur & clerici, ut sicut celestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur, & in Graco prototylo, καὶ οἷς ἡ ἡμετέρας οὐρανίας τοῦ Θεοῦ φορεῖ ὑποδήματα ἢ τοὶ οὐρανίου λαοὶ διὰ ὁμοιωσίν, ἕτως καὶ τὰ ὑπόδημα οἷς καὶ τὰ γῆρας αἱ ἐπίσκοποι τὸ θεῖον. id est, & quemadmodum lenatus nosfer fert calceos seu sandalia cum linteis albis, ita celestia sicut terrestria ad Dei laudem. Sed nec hac sandalia similia puto fuisse femininis, ut neq. sandalia, qua deferunt Episcopi, non sunt eius ornamenti, cuius sunt que sunt cardinalium, & videntur dici sandalia episcoporum compagi. Cur autem sandalia solis episcopis non aliis presbyteris dentur scribit Durandus lib. 3. rationalis diuinorum officio. c. 3. erant forsan vdones senatorum lunati calcei, qui erant pro insigni cum laiclauro senatorum Romanorum, ut inquit Iuuenal. satyr. 7. Appositam nigrae lunam subtexit aluta.

B Moniales non debent nutrire comam, aut ornatu eius vti, quod & admonuit diuus Paulus non decere, quasunque mulieres Christianas 1. ad Timoth. 2. vers. 9. Similiter (inquit) volo mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se non intortis crinibus, aut au-

ro aut margaritis, aut veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Repetitur apud diuū Petrum epistola 1. c. 1. dum desiderat mulieres, ut considerent sanctam conuersationem suam in timore, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circūdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.

h hac eadem & virgata capitiola vel picta acu, qua nos dicimus repointees, piquees, ou ourcées, non conueniunt clericali vel religiosa vita, c. quoniam, de statu monachor.

i hac omnia prohibita in d. clem. 2. de statu monach. utpote qua potius ad ambubaiarum collegia, vagas & impudicas mulieres, non dicam religiosas pertineant. Proprium quippe mulierum non interesse consortis hominum, propter sexus pudicitiam, §. necessario enim, ut nulli iudicium liceat habere loci seruator. in nouel. §. 1. vers. si vero mulier, ut litigantes iurent in exordio litis, & c. in nouel. l. neque impuberes, de in ius vocan. P. l. 2. C. de iureiurand. propter calumniam dando. facit l. 1. iuncta authent. sed hodie, C. de offic. diuersorum iudic. vitare ideo & debebunt conuiuia, etiam nuptias & choreas & spectacula publica, & priuata, ex ratione c. pen. 34.

k c. fucare, 8. de consecra. dist. 5. ex epistola diui Augustini ad Possidonium.

CAPVT V.

- 1 De delicto clericorum in nutritione comæ.
- 2 Et non gerente tonsuram.

Non oportet etiam clericos comam nutrire, & ministrare, sed attonso capite, patentibus auribus. a Quod si quis ex clericis comam relaxauerit, anathema fieri potest, & detonderi inuitus a suo archidiacono.

Atque si clericus monitus, noluerit clericalem deferre tonsuram, priuilegiis clericaturæ priuari potest. d

SCHOLIA.

- a *ca. penul. §. si. ca. prohibere, 23. distinct. ut in concilio Carthaginensi, 4. c. 44. cap. clericus, 5. de vita & honesta clericor. clericus neq. comam nutriat, neq. barbam. In Armenia clerici ferunt coronas latic & rotundas; laici vero sunt capitibus tonsis in modum crucis. Bernard. Lutemburgens. in heresibus in Armenis.*
- b *cap. si quis ex clericis, 4. eod. tit. de vita & honesta. clerico. Id autem fit per sententiam; nam aliter ipso iure non est excommunicatus, ut ibidem notat glossa.*
- c *c. clericis, 7. de vita & honest. cler.*
- d *c. si vero aliquis, c. in audientia, c. continetur, de sententia excommunicata. c. Ioannes, 7. de cleric. coniuga.*

CAPVT. VI.

- 1 *De delictis clericorum in profano opere, in spectaculis & ludis.*
- 2 *Si histriones.*
- 3 *Adulatores scurrilis sermonis.*
- 4 *Si in scenam prodierint.*
- 5 *Si aleatores.*

Delinquunt rursus clerici in artificio vel opere; profanis vel laicalibus negotiis se immiscentes. Ut enim clericorum nomen a laicis separatur, sic & viuendi modus & functiones, a & in his debent, ut loco sic religione laicis prestare, b sed ut melius & diligentius diuinis seruire possint & vacare, a secularibus abstinere debent. c Neque oportet ministros altaris vel quoslibet clericos, spectaculis quibuscunque, quæ vel in nuptiis aut scenis exhibentur, interesse; sed antequam Thymelia ingrediantur, surgere de conuiuio & abire. d Peccabunt multo magis, si ludos theatrales, & ludicra spectacula, aut laruas in ecclesiis admittant; & multo magis rursus, si ipsi hæc eadem peragant, nisi quatenus sacræ historiæ summaria quadam exhibitione representantur. Representationes quippe istæ non minus quam ipsæ imagines permittuntur. e

A Alioquin clerici histriones seu ioculatores, si per annum illam ignominiosam artem exercuerint, f ipso iure priuantur omni priuilegio clericali; & breuiori tempore, si ter intra illud moniti, non respuerint. g

Sed & clericum scurrilem & verbis turpibus ioculatorem, ab officio retrahendum censuit concilium Carthaginense. h

Ille quoque, qui in scena luisse dignoscitur, ad ordines non debet conscendere sacros. i

Veritum quoque clericis ad aleas vel taxillos ludere, aut ludentibus interesse.

k Quod si episcopus aut presbyter, aut diaconus, alea deseruiat; aut desinere debet, aut deponendus est. l Neque clerico publico aleatori valebit facta beneficii collatio. m

SCHOLIA.

- C**
- a *c. clericos, 21. dist. c. clericus, c. duo sunt, 12. q. 1. nihil commune clericis cum publicis actionibus esse debet. l. placet, 17. C. de episcopo. & cler. can. sicut sacerdos, 2. q. 7.*
- b *c. statutus, cum duob. sequentib. 4. dist.*
- c *ca. malitius, cum 2. sequentib. 21. q. 1. can. te quidem, 11. q. 1. ca. clerici ab indignis, 14. q. 4. ca. peruenit, 86. distinct. & tota 88. distinct. iii. ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant.*
- d *ca. non oportet ministros, 37. de consecra. distinct. 5. & ibi spectacula connumerantur voluptatis, a quibus arcentur clerici, sine ea priuata sine publica sint; prohibentur & spectaculis & pompis secularibus clerici interesse, in can. his igitur, 23. dist. nec est hic praterenda silentio palcerima decisio concilii Agathensis, c. 39. relata in c. penul. 34. distinct. cuius verba hæc.*
- E** Presbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps; quibus ducendi uxorem facultas non est, etiã alienarum nuptiarum euentu conuiuia, nec his cœtib. miscantur, vbi amatoria cœtantur & turpia, & vbi obsceni motus corporum choreis & saltationibus efferuntur;

esseruntur, ne auditus & obtutus sacris A
mysteriis deputati, turpium spectaculo-
rum ac verborum contagione polluan-
tur. Exstat & prohibitio, ne ad sinti clerici
spectaculis. in leg. placet, 17. C. de episcop.
& cleric. Puto autem & hic arbitrio su-
perioris poenam relinquendam, quia certa
a iure diffinita non sit Pontificio, quam-
quam civili sit imposita a Iustiniano. in ca.
10. §. vi. autem, ver. inter dicimus, nouella
123. per quam a venerabili ministerio, qui B
interfuerit spectaculis, praedictis prohiberi
debet, & in monasterium redigi, permissa
tamen facultate sacerdoti imponenti poe-
nitentiam, minuendi tempus, si eam intra
illud tempus cognouerit conuenientem a-
gi. Idem in authent. interdicimus, de epi-
scop. & cleric. leges tamen seculares non li-
gant personas ecclesiasticas in poenis, maxi-
me in iudiciis, c. ecclesia sancta Maria,
de constitutione. c. bene quidem, 96. distin. C
c. cum laicis, de reb. eccles. non alien. c. at si
clerici, de iudic. ca. decernimus, nominan-
tur spectacula voluptatis, in l. 1. C. de spe-
tacul. libr. 11. tit. 40. l. 3. de scenicis, in C.
Theodosia. l. 1. de expensis ludor. C. Inde &
tribunus voluptatum, qui procurabat spe-
tacula, l. fin. de spectacul. in Cod. Theodo.
fit & mentio de eo tribuno apud Cassiodo-
rum, libr. 5. varia. epistola. 2. & libr. 6. in
formula 19. Memini & de propria eius D
tribunatus voluptatum formula, libr. 7.
c. 10. vide qua nos tractauimus de spect.
aculis, libr. 39. cap. 5. Sic qui ita voluptates
dare & edere populo dicuntur, prohiben-
tur ordinari, & ordinati deponuntur, in c.
aliquantos, §. 1. distinct. Caterum multo
maiori poena digni erunt clerici, qui inter-
erunt cruentis spectaculis gladiatorum vel
taurorum, vel torneamentorum, quibus E
sanguis humanus effunditur, c. 1. & 2. de
torneamentis, tum quod a sanguinis fusio-
ne alienus sit clericatus. in cap. sententiam
sanguinis, & c. clericis, ne cleric. vel mo-
nach. c. in archiepiscopatu, de raptoribus,
tum etiam quod conuenia spectacula sint

odio, & in ciuili & domestica pace no pla-
cent, unde & gladiatores prohibiti. in l. v-
nica, de gladiatoribus penitus tollen. libr.
11. C. tit. 43. titulo de torneamentis.

e Hac omnia in capit. cum decorem, 12. de
vita & hon. cler.

f Theatralici histriones, qui in scenis qua-
stus causa sui spectaculum populo praebent,
qui artis ludicra pronuntiantique causa
priuatim aut publice prodierint, infames
sunt, leg. 1. & 2. §. si. l. athletas, 4. de his, qui
notan. infamia. lib. 3. P. tit. 2. c. de finimus,
4. qu. 1. dicuntur inhoneste & viles perso-
ne, pantomimi, histriones, in l. 4. de specta-
culis, libr. 11. C. & sine honore, in l. senato-
ris filia, 47. de ritu nuptiarum, quibusque
prohibitu vitii habitu Deo dicaturum, aut
clericorum, l. mime, C. de episcop. audient.
§. si. nouella 123. Imo & histriones, quam-
diu in ea arte perseuerant, dicuntur esse in
peccato mortali, ut etiam eis denegetur eu-
charistia, ca. pro dilectione, de consecratio.
dist. 2. atque pro peccato immuni & mor-
tali habetur, pro ea arte donare, can. dona-
re, 86. distinct.

g c. 1. de vita & honesta clericorum. in Sex. ubi
vocantur buffones, & Goliardi. Poterit
tamen cum huiusmodi hominibus postea
poenitentibus & respicientibus ab episco-
po dispensari, alioquin ut infames dignita-
te clericatus priuandi, dist. c. 1. de vita &
honestate clericorum. in Sext. dignitas enim ibi
clericatus dicitur, ut & in c. denig., 4. dist.
c. 3. de cleric. non resident. ita priuilegium
clericatus non persone sed dignitati cleri-
cali concedi dicitur, in c. si diligenti, de fo-
ro competen. Porta autem dignitatum non
patent infamibus, l. 2. de dignitatibus, lib.
1. C. tit. 5. l. unica, de infamibus, libr. 10.
C. tit. 57. l. unica, de his, qui non impletis
stipendiis sacramento soluti sunt. eod. libr.
10. C. tit. 54.

h Concilio Carthaginensi, 4. c. 60. relatum,
in can. 6. clericum scurrilem, 46. dist.

i ca. 2. maritum, 33. distinct. Siquidem in
cunctis ecclesia sacris ordinibus, inter ca-

tera & morum grauitas exigitur, capit. A
cum in cunctis, 7. de election. cum incom-
positio corporis arguat in compositionem
mentis, ca. fi. 41. dist.

k cap. clerici, 15. de vita & honesta cle-
ricor.

l c. 1. Episcopus, 35. dist. ubi verba, aut de-
linat aut damnetur, ratione cuius verbi
damnetur, Ioannes Bernardinus Diaz, in
practica canonum, c. 64. tradit, ex eo ver-
bo, non esse depositionem impositam, & pœ-
nam relinqui arbitriariam. Sed Præpositus
& Dominicus in eo textu intelligunt, da-
mnetur, de depositione & bene, meo qui-
dem iudicio, nam is canon sumus est ex c.
41. Apostolorum, ubi loco eius verbi posi-
apud Gratianum ponitur *uidetur*, de-
ponatur. Poenam etiam grauem ludenti-
bus ad aleas & tabulas, & insipientibus
ludentes, clericis, diaconis, presbyteris, &
episcopis & ceteris Iustinianus imponit,
ut per tres annos a ministerio suspendan-
tur, & poenitentia causa in monasterium
destruantur, nouella 123. capit. 10. §. ut
autem omnes, versic. interdiximus, de san-
ctissim. episcop. authentica interdiximus,
de episcop. & cleric. firmavit Leo nouella
87. cum ratione ne reuocentur clerici a
sacris cogitationibus, inuenilibus lusibus
intenti, possent & alia addi rationes ab
impietatibus, blasphemis, iactura tempo-
ris, qua ex alea lusu & tabularum oriun-
tur. vide Photium 9. nomoc. c. 27. & qua
nos tradidimus, lib. 39. syntagm. ca. 3. qua
omnia locum habere possunt in ludentibus
ad schacos, ubi maior iactura temporis, &
discuntur dolosi in cessus, alieni ab exerci-
tio & cultu clericali.

m c. inter dilectos, 11. de excessib. prelator.
lib. 5. tit. 31. ubi tam gloss. ait, non ideo
statim clericum aleatorem a beneficio esse
deponendum, quia facilius quis prohibea-
tur peruenire ad beneficium quod non ha-
bet, quam priuetur eo, quod iam habet. ar-
gumento. l. patre furioso, de his qui sunt sui
vel alieni iuris, P.

CAPVT VII.

De clerico caupone & lanione.

Nvlli etiam clerico licet cauponariam
tabernam habere, aut in ea ministra-
re. Qui autem exercuerit, aut cessare de-
bet, aut deponi. Id ipsum dicitur de cleri-
co macellarii seu carnificis vel lanionis pu-
blice & personaliter officium exercente,
qui si ter monitus, in tempore ad resilien-
dum idoneo concessio, non destiterit, cle-
ricali quoque privilegio exsultat. b

SCHOLIA.

a Ex sexta synodo, cap. 9. relata in ca. 3. nul-
li clerico, 44. distinct. ubi ratio, quia si pro-
hibitum sit clericis ingredi tabernas, mul-
to magis eas exercere. Explicat hunc ca-
nonem concilium Viennense, in clem. 1. de
vita & honesta clericorum, in quo clericus
officium tabernariorum publice & perso-
naliter exercens, si ter monitus per temp-
ora arbitrio superioris constituta non desi-
stat, privilegium clericale iubeatur amitte-
re. Cui non inconueniens erit ratio, quod
sæpe in istis cauponis datur delinquendi oc-
casio, ex vino subministrato, leg. que ad-
ulterium, 29. ad legem Juliam de adul-
teris, lib. 9. C. iul. 9. & censetur quodam-
modo prostituta, qua in caupona ministran-
di causa ponitur, l. si. C. si mancipium sua sue-
rit alienatum, ne prostituatur, lib. 4. C. iul.
36. l. 4. §. ait prator, de his qui nota infam.
P. lib. 3. tit. 4. Luxuriosa res est vinum, &
tumultuosa ebrietas: omnis qui cum his
miscetur non erit sapiens, Prouerborum,
ca. 2. & rursum, cap. 3. luxuriosa, 35. dist.
Et dicebat diuus Hieronymus in Mi-
chaam, ad ca. 2. ecclesie principes, qui deli-
tiis affluunt, & inter epulas atq; lasciuas
pudicitiam seruare se credunt, propheti-
cus sermo describit, quod eiciendi sint de
spatiosis domibus tantisq; conuiuiis & mul-
to labore coquisitis epulis, & eiciendi pro-
pter malas cogitationes & opera sua, rela-
tum in can. ecclesie principes, 4. eadem 35.
dist.

distin. venter mero estiuans cito desummat in libidinem. c. venter, & seqq. 35. dist.

b *dicta clem. 1. de vita & honesta. clericor. ubi glossa ait laionum seu macellariorum artem, propter horrorem, detestanda clericis, quia sanguinis fusione debent esse alieni. cap. sententiam, & c. clericis, ne clericis, vel monachi secula neg. & c. ca. in Archiepiscopatu, de raptor. Quare dicta clem. 1. de vita & honesta. clericor. in §. si. alios clericos, alias profanas artes exercentes, non eadem poena amissionis privilegii, ut dictos macellarios & tabernarios, puniunt, sed relinquit aliis canonibus obnoxios. Ideo si vilior artem, quam tabernariorum exercuerint, aut macellariorum, quia poena non est expressa, eadem poena non punientur, sed erit poena superiorem, causa cognita, quam voluerit convenientem imponere.*

CAPVT. VIII.

De clerico venatore.

Est & prohibitum a episcopis, presbyteris, diaconis, aut aliis clericis, & monachis venari, aut canes ad venandum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere. Quod si quis talium personarum, in hac voluptate laepius detentus fuerit: si episcopus est, tribus mensibus debet a communione suspendi, si presbyter, duobus, si diaconus vero, ab omni officio & comunione. **b** Quod si monachi venationi aut aucupationi clamosa, aut alias cum canibus aut auibus ex proposito interfuerint, si abbas vel prior fuerit, per annum est a collatione beneficiorum suspensus, quorum collatio interit ad priorem claustralem & capitulum pertinebit; si alius sit, **E** quam prior aut abbas, per annum erit ab administratione, si quam obtinet, suspensus, si autem nullam habeat, reddetur per annum ad administrationem vel beneficium obtinendum inhabilis. **c** Ars venationis dicitur nequissima, & peccatum donare obeam venatori. **d** Et qui videat venato-

rem & delectantur, videbunt saluatorem & contristabuntur. **e** Exceptis quibusdam quietis piscationibus & venationibus, que aliquando aliquibus, non tamen omnibus personis Deo dicatis, permittuntur. **f**

SCHOLIA.

a Venationes omnes syluatica cum auibus, accipitribus, & falconibus, prohibita personis ecclesiasticis, in concilio Aureliacensi, capit. 4. Agathensi, cap. 55. Epauuensi, capit. 3. can. episcopum, 2. cum sequentibus omnibus, 34. *distin. Venatorem nunquam fuisse sanctum legimus, nempe quamdiu venator fuit, ut ait D. Hieronymus. in Michaeam, c. 5. can. Esau, 86. distin. & c. 1. ne cleric. vel monach. secular. nego. se immisc. libr. 3. tit. 50. prohibitum clericis canes & aues sequi ad venandum. Rursum in concilio Lateranensi sub Alex. 3. episcopis & archiepiscopis visitantibus prouincias, prohibitum est cum canibus venatoriis & auibus proficisci. c. cum Apostolus, 6. de censib. libr. 3. tit. 39. Eadem prohibitio facta est cum distinctione, monachis, in clem. 1. §. porro, de statu monachor. cuius hac verba. Porro a venationibus seu aucupationibus, omnes (scilicet religiosi, de quibus agit) abstineant, nec eis interesse aut aues, aut canes venatores per se vel alios tenere praesumant, nec a familiaribus secum morantibus, nisi saltus vel viuaria, vel garenas proprias, vel ius venandi in aliis haberent, in quibus cuniculi vel ferae aliae forsitan essent, quo casu hoc eis permittitur, dum tamen infra monasteria seu domos, quas inhabitant canes non teneant, nec venationi praesentiam exhibeant personalē. Haec ibi in quibus postrennis verbis, nec ex necessitate permittitur religiosi venationibus interesse. Conuenit haec venationis species potius laicis, maxime militibus, & nobilibus, quia militaris audacia est specimen, robustaque corpora facit & laboribus assuescit, ut scribit Iulius Polux, libr. 5. Onomasticon. Xenophon li. 1. Cy-*

*ropedia, Athenens. libr. 1. Dipsosphi-
ston, cap. 20. vide & hac de re plura, qua
tradimus libr. 29. Syntaxeon artis mira-
bilis, c. 1. & sequentibus. Venatoria exer-
citia athletica sunt & militaria, que pro-
cul, ut militia & vita inquieta, abesse a
cælesti militia debent, cum nec clericis mi-
litare permittatur, ut dicemus, quin neq;
valde probata inter seculares fuit venatio
in sacris literis, utpote que reddat homines
crudelēs, temerarios, & ad latrocinia pro-
nos, quare & in illis male audierunt Cain,
Lamed, Nembrot, Imael, Esau, qui inter
venatores ordinarios & robustos referun-
tur. Ibi insidia in belluas, crudelis auda-
cia, facit facile præludium & habitum, ut
eadem audeant dolose assueti in homines.
Accedit iactura temporis, contemtus ne-
gotiorum, & suorum etiā domesticorum,
ut liquet ex Horatio ode. 1. lib. 1. ibi.*

— Manet sub Ioue frigidus

Venator tenere cōiugis immemor, &c.

Seu visa est catulis cerua fidelibus

Et rupit teretes Marsus aper plagas.

*Sequitur & inde artium vite vitium ne-
glectus, quæstorum vel a maioribus reli-
ctorum consumptio, pauperum contemtus,
translatiæ granis in alimoniam canum &
animum, ut non ineleganter finxerint anti-
qui, Aëtaonem magnum venatorem fuisse
in ceruum conuersum, nempe quod ca-
nes eius substantiam deuorauerint & ve-
natores, & ita fame necatus ob defectum
bonorum, quæ canes & venatio absumse-
rant, sic enim narratur apud Ouidium,
lib. 3. Metamorphos. & Fulgentium, &
in commentariis Apollonii, lib. 4.*

*b ca. 2. & 3. sub. 2. 4. dist. ca. 1. & 2. de clerico
venatore, & Nicolaus Papa ad Albinum
Episcopum scribens, in c. 1. 3. 4. dist. recen-
set vitium hoc venationis, plurimos de lai-
cali catalogo, genere duntaxat Germa-
nos & Gallos, irreuerenter implicare, eig-
inbet, ut congreget suffraganeos sue pro-
uincia, eorumque consilio præcipere episco-
po eiusdem prouincia, summopere dedito*

*venationibus, ut ab omni bestiarum &
volucrum venatione abstineret penitus,
& si non abstineret, excommunicaret, &
tandem ut contumacem a ministerio ces-
sare. Germanorum autē nobilitas maxi-
me addita ex eo venationibus, quod ca-
natio abundet nemoribus & syluis, & re-
ditus maximos ex illis colligat, ut ideo et-
iam arceant sylvarum dominos ipsos igno-
biles a venatione in prædiis propriis, imo
& prohibeant, ne arbores earum succidat,
quo deterior venatio fieri possit. Sicque
etiam iure feudis, vel consuetudinis nobiles
sibi vindicant ius venandi in alienis prædiis,
de quo fuse vide tractatū a Francisco Zo-
annecio de emtione & venditione, numer.
148. & Vldaricum Zarium ad §. aque,
nu. 24. de actionib. apud Iustin.*

*c in clem. 1. §. porro & §. si quis anti, de stat.
monachor.*

*d l. qui venatoribus, 9. & can. Esau, 11. 86.
dist. nec prodest quicquam clericis ieiuna-
re, & venationibus intendere, in cap. quid
prodest, 12. & sequen. an putatis, 86. dist.
ubi, & qui seruos ducit ad venationem,
reus dicitur futurus tam de suo delicto,
quam de perditione seruorū suorum. Vi-
de, quæ diximus de venatione ferarū pra-
hibita, lib. 39. syntagmat. iuris, c. 10.*

e can. vident homines, 10. 86. distinct.

*d f gloss. ad c. 1. de cler. venatore, ad verbum,
voluptate, notat ex causa necessitatis, pu-
ta, ut habeatur victus, & recreationis in-
terdum, concedi clericis, nunquam vero
ex voluptate, syluaticam venationem, ex-
ceptoque episcopo, cui omnino prohibetur,
ca. 3. 34. dist. dummodo n. quibus ut supra
conceditur, clamorū venationem euior,
ca. an putatis, 86. dist. & dummodo sapius
iā non faciant, ne videlicet in consuetudi-
nem iraducant. addit & in fine, venatio-
nem quietam, ita permissam prædictis clo-
ricis, omnino prohiberi episcopo, presbyte-
ro, diacono, quia & subdiaconi etiam eius-
dem cum diaconis sunt prouilegii, c. mira-
mur, de seruis non ordinar. Imponitur &
prædictis*

predictis personis, quibus alioquin permiffa venatio, pœna, si cum voluptate sepius venentur, in c. de cleric. vena. Posset & venatio permiffa alioquin damnabilis esse ex circumstantia dierum, quibus exercetur, vt si tempore ieiuniorum, can. an putatis, 86. dist. Inuenimus autem quosdam viros fuisse piscatores & sanctos, ca. Esau venator 1. 86. distinct. Piscatores & discipuli Christi. D. Ioannis c. fin. Euangelii. Permitti & D. Hieron. ad Rusticum scribens, monachis texere licia capiendis piscibus, ca. nunquam, 34. de consecr. dist. 5. Notat etiã glo. ad Clem. 1. §. si quis autem, vers. si quis vero ad verbum, auibus, de statu monach. aucupationem vel venationem cum retibus aut laqueis, non contineri sub pœna prohibitionis venandi. dehinc glo. ad verba ex proposito, eiusdem §. primendum aut illa pœna, qua ponitur in textu, clericum vel monachum, qui venatur ex proposito, secus si ex casu in venationem inciderit, & conuenire ca. cum voluntate, de sententia excommun. & ca. vnicum de schismaticis.

CAP. IX.

De secularibus officiis & negotiationibus interdicitis clericis.

Clerici insuper, maxime episcopi & presbyteri, officia vel commercia secularia exercere nõ debent, potissimũ in honesta, aut erunt deponendi. a Atq; sub interminatione anathematis prohibetũ, ne clerici vel monachi causã lucri negotientur, b & ne suo nomine firmas, id est, conductiones habeãt. c De aliquo tamen artificioso negotiari ad vitę sustentationem non est prohibitum, imo & imperatum clericis exemplo Apostolorum. d Inutile tamen est valde laboriosum, hominem literatum & clericum, ratiociniorum causas suscipere, & in eis se, quod non expedit, obligare, e ideo & prohibetur iisdem ministris laicorũ aut procuratoribus in rebus eorũ esse; indigni, si fuerint in his in fraude

A inuenti, quibus ab ecclesia subueniatur. f Sed nec debet procuraciones aut iurisdictiones etiã seculares sub aliquibus principibus & secularibus viris, vt iustitarius eorum fiat, quisquam clericorum exercere. Quod si fecerit, debet ab ecclesiastico ministerio fieri alienus, quod & districtius in religiosis seu monachis vindicatur. g Imo & prohibitum sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium habeat vicecomitis, aut præpositi secularis, & si quis id præsumserit, & monitus emendare noluerit, ita excommunicationi subiaceat. h Delinquent & clerici in sacris ordinibus constituti, exercendo tabellionatus officium, & ideo per beneficiorum ecclesiasticorũ, si habeant, subtractionem, interdicatur exercitium.

SCHOLIA.

C a c. clericus, de vita & honest. cleric. facit ca. 1 & totus titulus pro ratione, ne serui vel monachi secularibus nego. se immisceant, lib. 3. tit. 50. nemo Deo militans implicet se negotiis secularibus. c. sed neg, 4. ne cler. vel mo. ca. 1. 2. 3. 21. q. 1. in can. 7. apostolorum, Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, seculares curas ne suscipito, alioquin deponatur. Idem in ca. 3. episcopus, 18. dist. depositio autem fiet, si admonitus non castiget, & latius in cap. 80. Apostolorum, dicimus, inquit, quod non oporteat episcopum aut presbyterum publicis se administrationibus immittere, sed vacare, & se commodum exhibere vsibus ecclesiasticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor, nemo enim potest duobus Dominis seruire, iuxta præceptum diuinum. Sic & Iustin. personis ecclesiasticis immunitatem cõcessit, vt possint, omnibus aliis derelictis, ministeris Dei omnipotentis inharere. l. generaliter. 52. de episco. & cler. C. Et idem Iustin. in l. consulta dilatoria, 2. de testa. lib. 6. C. tit. 23. ait, absurdum esse, si promiscuis actibus rerum turbentur of-

ficia, & alii creditum aliis subtrahat, & A
 praeipue clericis, quibus opprobrium est, si
 peritos se esse velint disceptationum rerum
 forensium, eadem referuntur in l. repetita,
 de epis. & cle. C. Honorius quoque & Theo-
 dosius, in l. placet, 7. eo. tit. de episc. & cler.
 Placet (inquunt) nostrae clementiae, ut
 nihil commune clerici cum publicis a-
 ctionibus, vel ad curiam pertinentibus,
 cuius corpori non sunt annexi, habeant.
 Atque expressius in nou. 86. de poena epi-
 scoporum sacerdotum & clericorum, qui se
 sponsonibus, aduocationibus, redemuris,
 aliisque similib. dedunt, qui a diuina, inquit,
 voluntate ad diuinum sacrosanctumque
 altare delecti sunt, hos non modo a pec-
 cati turpitudine mundos esse, verum et-
 iam a communis vite negotiis & mole-
 stis vacare decet, & c. Ideo ibidem decerni-
 tur, ut si primariis inferioresque sacerdotes,
 aut omnino clericus quisquam vel prestado
 in liti. patrocinio, vel spondendo, vel alio
 simili modo de sui ordinis dignitate detra-
 hant, excommunicentur, & ad aliquod tem-
 pus a celebrandis diuinis sacris super sede-
 ant, donec corrigantur, & si iterum iisdem
 rebus se polluere deprehendantur, omnino,
 ut profani & indigni, a sacris functioni-
 bus abstineant, & Iusti. in nouell. 123. cap.
 6. de sanctissimis episc. 2. sed neque susce-
 ptorem, prohibet episcopum aut cuiuscum-
 que ordinis clericum, fieri susceptorem, cu-
 ratorem, exactorem, fiscalium functionum,
 aut conductorem publicarum, aut aliarum
 possessionum, ne per hanc occasionem, &
 damnus fiat sanctis domibus, & sacra my-
 steria impediatur. Prohibet & Gregorius
 scribens Romano defensori, lib. 8. episc. 1. E-
 piscopum Basilium tanquam unum de lai-
 cis, secularibus negotiis & causis occupari,
 & pratoris inuiciter deseruire, quod ea
 res, ipsum vilem redderet, & potestatem
 sacerdotale annihilaret, refertur in c. 4. per-
 latum est, 88. dist. nec commode possent et-
 iam secularibus vacare, qui diuinis inten-
 ti propter religionem esse debent, l. non di-

stinguemus, §. 3. de recept. arbit. cap. sacer-
 dotibus, 2. dist. notandum autem est, secu-
 laria negotia licita & honesta, non esse in-
 hibita clericis in minoribus ordinibus co-
 stituitis, prohiberi tamen etiam licita iis, qui
 in maioribus sunt & in sacris, & beneficia-
 ris Pan. ad c. 1. ne cle. vel mona.

b c. secundum instituta, 8. ne cleric. vel mo-
 nach. c. 10. fornicari. cum 3. sequentib. 88.
 dist. c. 1. c. quonia multi, 8. cum seq. c. qui-
 cunque 14. q. 4. prohibetur enim ne turpis,
 lucri cupidus, ordinetur. Turpe lucrum di-
 citur, quicquid homo appetit, plus iusto. c.
 1. ne cler. vel monach. can. origo. 2. q. 4. Sic
 intelligendum quod scribit D. Hieron. ad
 Nepotianum. Negotiatorem clericum &
 ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum,
 quasi pestem fuge. ca. 9. negotiatorem. 88.
 distinct.

c d. c. secundum instituta 7. & c. 1. ne cleric.
 vel monach. secul. neg. & c. si. 86. dist. ex
 concilio Chalcedonens. cap. 3. Prohibet &
 clericis Iustinianus, esse coadiutores rerum.
 §. sed neque fieri, de sanctissim. episcopi,
 nouell. 123. Et Leo Imper. redempturus va-
 care, sub poena excommunicationis, & si
 perseverauerint, deiectionis. nouell. Leo-
 nis 86. Item id ipsum prohibet 4. synodus
 Chalcedonensis, cap. 3. & 7. Carthagen-
 sis, cap. 16. Atque in synodo Arelatensi, 2.
 cap. 17. cautum, ut si clericus conductor a-
 lienae rei velit esse, vel turpis lucri gratia
 aliquod genus negotiationis exerceat, de-
 positus a clero, alienus a communione ha-
 beatur. Si tamen clericis propria non suf-
 ficiant, non erit prohibitum sine lucri tur-
 pis cupiditate, pro victu suo, ad firmam seu
 conductionem alienae terrae suscipere, cap.
 dilecti, de decimis.

d ca. 1. ne cleric. vel monach. ita artificioso
 possunt post seria & diuina incumbere, ne
 otiosi sint, neve diabolus otiosis peruersa
 suggerat, potissimum si monachi sui, ut
 scribitur in concilio Carthagenensi 4. cap.
 § 2. & 49. c. 3. clericus victum, 88. dist. &
 rursum in praedicto concilio, c. § 1. § 2. 48.
 ut &

ut & in cap. 4. clericus quantumlibet, ea A
 dem 88. dist. & latius, in c. 33. nunquam,
 de consecrat. dist. 51. Permittitur &
 clericis opus rurale post impensam diuinis
 officii curam, peragere, cap. 1. de celebra.
 missa. ca. presbyter mane, 88. dist. in.
 c. 8. inutile, 88. dist.
 f. ca. 2. & 1. ne clerici vel monachi id ipsum
 de procuratore litis, in c. 6. nonell. 123. &
 in nonell. Leonis 86. Caterum procuratio-
 nes ista generales interdicta sacerdotibus, B
 & in sacris constitutis, & beneficiatis, non
 clericis in minoribus ordinibus constitu-
 tis. Sed neque procuratio unius negotii il-
 lis prohibita, ut notant Innocentius & Pa-
 normitan. ad cap. 2. ne cleri. vel monach.
 Notant ibidem in super nō iuuari quidem
 procuratores hos ex fraude commissa con-
 uentos in procuratore sen administratione
 rerum laicorum: attamen non dari id-
 eo auctoritatem Iudici laico capiendi hu-
 iusmodi procuratores, si sint in sacris ordi- C
 nib. constituti, videnda nihilominus Gal-
 lis praxis seruata, de qua iudicatum refert
 Papius, lib. 1. rapsod. arrestor.
 g. c. sed nec 4. ne cleri. vel monach.
 h. c. clericus 5. §. fin. ne cleri. vel monach. ca.
 clericus, de vita & honest. cleric. unde con-
 sequenter sacerdos vel episcopus non po-
 test esse prorex seu vicerex, aut locum te-
 nens regis, nec habere sub se aliquam ci- D
 uilitatem temporalem. Tamen Panorm. ad
 cap. 4. & Ioannes Andreas ad cap. 5. ne
 cleric. vel monach. existimant, quod cleri-
 ci possunt esse cōsiliariū principis laici, licet
 nō debeant esse cōsiliariū iustitiae, quod &
 notat Bald. & ant. hen. habita per illum te-
 xum, ne filius pro pat. C. debent tamen ca-
 uere ne intersint iudicis criminaliū casu-
 sarum sanguinis, neue cōsiliū in illis dent,
 vel subscribant illorum sententiis, c. cleri- E
 ci, c. sententiā, ne cleri vel monach. & di-
 cetur in proximo capite latius. Sic legimus
 in c. in archiepiscopatu, de raptoribus, non
 fuisse improbatam delegationē a rege Si-
 cilia causa criminalis Saracenorum ra-

ptorum, mulierum & puerorum Christia-
 norum factā Panor. Archiepiscopo & eius
 suffraganeis, sed probatam imo confirma-
 tam eorum potestatem usque ad flagella-
 tionē, dummodo non oporteret mittere san-
 guinem in poena, aut membra detruicare:
 quo casu statuitur reiciendam esse qua-
 stionem ad regiam potestatem. Sed & ho-
 die ubique fere terrarum, inter principes
 Christianos adsunt a cōsiliis episcopi & a-
 lii clerici, & in Parliamentis Gallia, & ali-
 cubi in senarchis seu presidialibus sedibus
 clerici & persona ecclesiastica in iudiciis
 sedent, interque cōsiliarios ordinarios e-
 numerantur & suffragium sententiae ha-
 bent, nisi agatur de criminalibus iudiciis.
 Quod & maxime necessariū est in senatus
 ubi & de causis religionis & fidei saepe agi-
 tur, deque abusus personarum ecclesia-
 sticarum & iudicium episcoporum, com-
 mittentiū contra sacrosancta decreta, con-
 silia sacra, & regias constitutiones, & con-
 cordata inter pontificē summum & reges
 Gallorū, facta, quorūq; obseruationis cura
 delata est a summo pontifice principi Gal-
 lorum, ut habetur in fine concordatorum,
 & proinde iisdem de causis ab officialibus
 & iudicibus ecclesiasticis prouocatur ad
 senatum, si abstantur in supradictis pote-
 state, ut & in aliis quaestionibus de benefi-
 ciorum ecclesiasticorum possessione, aut
 decimarum, aut pauperum causis, de qui-
 bus cognoscunt senatus, & proinde expedi-
 ibi cum laicis admitti in cōsiliū & iu-
 dicium personas ecclesiasticas, & ut ob-
 seruent, ne quid ibidem contra fidem ec-
 clesiasticam vel libertates, ecclesie & im-
 munitates eius vel personarum ecclesiasti-
 carum statuatur. Sic & in concilio To-
 letano 4. cap. 30. permittitur sacerdotibus
 acceptare officium iudicandi Maiestatis
 reos, commissum a principibus, si modo u-
 reiciurando principis, supplicia indulgentia
 promittatur, relatum in can. 29. saepe prin-
 cipes, 23. quest. 8. Potest & dari cōsiliū
 principi ab episcopis pro criminib. in genz-

genere puniendis, non autem in specie, aut in indiuiduo in aliqua persona criminis rea. ca. pessimam, 2. 3. 9. 8. Non tamen ex his probo morem, quo ut puto maxime laeditur ecclesia, dignitas & disciplina, personae plures ecclesiasticae curiales & aulici efficiuntur, ubi non consiliorum participes, sed voluptatū & simultatum sunt macipia, relictis sedeb. beneficiorum, in quibus fame pereūt monachi & pauperes, quorum patrimonium in aula nescio quo pacto profunditur, verum ipsi, & principes id viderint, quomodo rationem & patrimonii & animarum Deo reddaturi sint, neque impune ferent principes apud eum, quod ita in aulis huiusmodi homines Deo mancipatos, seculariter viuere, ne dicam turpius, patiantur, cum ecclesia Dei maximo scandalo & dedecore. Prospexit huic negotio olim a Justin. nouell. 6. c. 2. & 3. quomodo oporteat episcop. & c. & nouell. 1. 2. 3. c. 9. & cautū, ne venire pro negotiis etiam sua ecclesiae ad aulam principis auderent episcopi relictis ecclesiis, sed per apocryphos ibi negotia tractarent, & si praesentia illorum esset necessaria, adhuc non venirent, nisi prius acceptis literis a metropolitano vel patriarcha, directis ad Imperatorem, quo casu etiam celeriter ad beneficia redire debebant, alioquin priuabantur illis. capit. sicut te accepimus, 8. ne cleric. vel monach. ratio in l. consulta diuina, C. de test. l. repetita, de episcop. & cleric. C. quod opprobrium est clericis si velint se videri peritos in rebus secularibus. cum nec officia secularia gerere debeant, ca. 3. eos qui semel in clero, 20. 9. 3. fuit & quodammodo tabellionatus officium inter Romanos vile, l. vniuersas, C. de decurionibus. erantque tabelliones veluti serui publici, leg. 2. rem pupilli saluam fore. P. aliunde etiam clerici, non possunt sacris ministraturi, commode huic officio intendere, quod facit publicas personas & omnibus omniumque voluntatibus inseruientes. l. penult. & fin. de tabul. lib. 10. C. iit. 69.

A i Verum & clerici & persona ecclesiastica, in causis ecclesiasticis possunt esse tabelliones. capit. vi officium, §. ad conscribendas, de heretic. in Sext. Permissi & Alexander 4. constitutione 23. iuxta ordinem Bullarii Cherubini, inquisitoribus fidei, si non possint habere personas seculares tabelliones, ad scribenda gerenda oportunas, uti personis regularibus cuiusque ordinis, quae tabellionatus officium in seculo habuisse nescuntur, id ipsum permissi Urbanus 4. constitutione 1. in eodē Bullario Laertii Cherubini.

CAPVT X.

- 1 De sanguinis effusione omnimodo ecclesiasticis prohibita.
- 2 Ne preponantur balistariis.
- 3 Ne chirurgiam exerceant maxime monachi, neue ciuiles leges audiant.
- 4 Ne pugnent, aut duellum committant.

Clerici † in sacris ordinibus constituti, si iudicium sanguinis agitaauerint, aut per se truncationes membrorum faciant, vel iudicent inferendas, honore debent priuari & loco. a Prohibitum enim hoc est, & in iudicio & absque iudicio clericis, vel literas dictare aut scribere pro vindicta sanguinis destinandas. b

Item ruptariis vel balistariis aut huiusmodi viris sanguinum praeponi, c & subdiaconis, diaconis, & presbyteris vllam chirurgiae artem exercere, quae incisionem vel adustionem inducat. d

Quamobrem † neq; ad iudicia regenda, neque ad artem chirurgiae, licet monachis claustrum exire, & audire leges ciuiles, vel physicam, & si exierint, nec intra duos menses resipuerint, taquam excommunicati coniunctis aliis paenis, debent euitari ab omnibus, quod & in presbyteris, archidiaconis, curionibus, & aliis clericis personatum habentibus statutum est. e

Quanto magis † delinquere videntur personae ecclesiasticae, quae seipfas pugnis & bello contaminant, & sanguine exposito

posito effundi decernunt. Et proinde clericus, qui sponte duellum alicui obtulerit, vel oblatum susceperit, siue victus siue victor fuerit, de rigore iuris est deponendus, quamuis cū eo dispensari ab episcopo suo possit, dummodo ex ipso duello homicidium vel membri diminutio non sequatur. f. Atque sacerdotes tam hi, qui gubernant naues ad pugnam, quam qui personam exercent confictum, & qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant, & de rigore iuris sunt deponendi, quemadmodum si quis in aliquo gradu sacro constitutus percussor extiterit, corripendus erit a crimine, & si nō emendauerit, deponendus. h

SCHOLIA.

a c. clericus, 5. de vita & honest. clericorum, quod summum est ex concilio Toletano 11. in quo tamen ultra dictam pœnam additur, quod in perpetuo erga stulo debent teneri ligati, refertur & in c. his a quibus, 3. 23. qu. fin. consentit & can. sepe principes, 29. ead. 23. q. 8. sumtus ex concilio 4. Toletano 4. c. 30. No: at autem glo. ad dictum cap. his a quibus, ad verba non licet, hodie nō licere clericis de causis sanguinis se miscere, olim licuisse, ut in ca. aliquantos, 5. 1. distin. & in ca. legi, 13. & in ca. 14. occidit Phineas, 23. q. 8. Et licebit quidem ecclesiasticis in genere, ut antea diximus superiori capite, dicere pœnam debitam certo crimini, ut dicendo, fures merentur talem pœnam, ut in ca. delatori, 5. qua. 6. & c. 1. de furt. sicut & ecclesiasticis licet hortari principes & populum ad arma sumenda pro defensione fidei. & patrie, & ad resistendum opprimentibus, ut in cap. igitur cum sepe, 7. & ca. omni timore, 9. & seq. E hortatu, 23. q. 8. At non licet illis in specie proposita alicuius delinquentis, directe vel indirecte opinari vel dicere sententiā de iudicio sanguinis, alioquin irregulares essent, & si sint episcopi, cedere debent episcopati & alii in locum eorum ordinan-

A di. cap. ex luteris, 10. de excess. pralator. lib. 5. tit. 32.

b cap. sententiam sanguinis, 9. ne clerici vel monachi, & c.

c dict. c. sententiam sanguinis, ablistariorum & sagittariorum ars, contra Christianos damnatur excommunicatione, in ca. unico, de sagittariis, lib. 5. tit. 15. Eadem ratione, qua in textu est, dicemus prohiberi preponere ecclesiasticam personam bombardis, qua in locum balistarum successerunt.

d d. c. sententiam sanguinis.

e c. non magnopere, 3. & c. super specula, 10. ne cleric. vel monach. secularibus negotiis se immisc. ubi tamen glossa fin. & ad verbum presbyteros aut, posse dispensari per Episcopum & summum pontificem super his, ad promotionem tamē nouam faciendam, monachi eius criminis rei non possent sine dispensatione summi pontificis admitti, dict. c. non magnopere, in fine. adduntur & alia pœne in dictis capitibus, quas ibi videre poteris.

f cap. 1. & 2. de cleric. pugnante in duello, lib. 5. tit. 14. Monomachia etiam seu duellum, per se, in aliis personis quam ecclesiasticis prohibetur, ca. monomachia, 2. q. 5. titulo de purgatio. vulgari, vide multa singularia a nobis explicata de duello, libr. 48. syntag. iuris, c. 36. Noluit Dominus noster Iesus Christus pro sui defensione Petrum gladio materiali uti, imo iussit, ut in vaginam recoderet, ca. cum a Iudais, 12. q. 8. neque permisit Deus sibi edificari domum seu templum a Davide, quod vir sanguinum esset. 1. Paralip. ca. 22. & 28. ca. 2. 1. quaest. 7. quamuis ipse bella domini gessisset contra infideles; & dominus discipulos arguit, quod contra resistentes dixissent, vis ut dicamus, ut ignis descendat de caelo, & consumat illos, dicens, Nescitis cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Luca c. 9. versi. 56. Gregorius Papa. lib. 7. epistolarum, epistola 1. ad Sabinianum,

Bbbb

relatus, in cap. 20. si in morte Longobardorum, 23. q. 8. ait. Si in morte Longobardorum me miscere voluiffem, hodie Longobardorum gens, nec reges, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione esset diuisa, sed quia Deum timeo in mortem alicuius hominis, me miscere formido. Atq. D. Ambrosius neque armis voluit inuasam ecclesiam defendere, ut habetur in eius epistola 33. ad Marcellinam sororem, & in B c. conuenior, 23. q. 8. Neg. inficior bonum opus esse & meritorium iustitiam ultionis exsequi in improbos & malos, & supplicia ultimo, si mereantur opprimere, sed omne quod bonum est, nisi bene fiat, & a quibus, qui potestatem faciendi habent, male fieri dicitur. ecclesia vero non vult mortem peccatorum, sed pro illis vitam deprecatur, ut magis viuāt & conuerti possint a viis impiis, hac est lex Evangelica, & canonum sanctorum. Ideo peccaret & esset indignus ministerio ecclesiastico, qui mortem desiderat, & suadet etiam impiissimorum certorum peccatorum, non est enim lignum fumigās, ut ait Propheta exstinguendum, nec arundo conuassata confringenda. I. saia c. 42. in prin. D. Matthei, ca. 2. versu 20. ex concilio Toletano 4. cap. 44. & in can. clerici, 23. questio. 8. Clerici, qui in quacunque seditione volentes arma sumserint, ibidem reperti, amisso ordinis sui gradu in monasterium pœnitentiæ agendæ causa, detrudi debent. Id ipsum de amissione gradus, decusum in concilio Meldensi, c. 37. & in canon. quicunque ex clero, §. 23. q. 8. & in concilio Chalcedonensi, c. 7. & in ca. 3. eos, qui semel, 20. quest. 1. clericis post ordinationem prohibetur ad militiam redire, vel ad dignitates seculares, alioquin iubentur anathematizari.

g c. quod in dubiis, §. de pœnis.

h c. 2. de cleric. percussor. lib. 5. tit. 15. singularis & canon Apostolorum 26. relatus, in c. episcopum aut presbyterum, 7. sub 45.

dist. cuius verba, episcopum aut presbyterum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes percutit, & terrorē ipsi per huiusmodi vult incutere, deponi præcipimus, nusquam enim Dominus hoc nos docuit, imo contra cum ipse percuteretur, non repercutiebat: cum lacesseretur cōuiciis, non regerebat conuicium, cum pateretur non comminabatur. Scriptum & in c. non licet, 25. §. 86. dist. Non licet episcopo manibus suis altquem cedere, hoc enim a sacerdote alienum esse debet. Et in c. 2. de cleric. percussor. per duos menses a missarum solemnitatibus suspenditur episcopus, qui crudeliter mulierem etiam ob delictum suum, sed contra ordinem sacerdotii, cecidi inssit. Prohibetur & 1. ad Timotheum, cap. 3. percussor ordinari.

DE INIURIIS.

TITVLVS IX.

a Agitur de his, titulo de iniuriis, & damno dato, lib. 5. decretal. tit. 26. & in Sexto, lib. 5. tit. 8. & in decreto Gratiani pluribus in locis, ut can. illud, 15. q. 1. & tota 93. q. 3. & alibi tit. de iniuriis & famosis libellis, lib. 47. P. tit. 10. & lib. 4. Insi. tit. 4. & lib. 9. C. tit. 35. & 36. Et tit. de maledicis, lib. 5. tit. 26. in decret. & ca. clericus maledicus, 46. dist. can. si igitur Michael, & seq. 4. qua. 5. & lib. 9. C. tit. 7. titulus si quis Imperatori maledixerit & sequen. ad leg. Iul. Maiesta. 77. nonnulla ut non luxurientur contra naturam neque iurent per capillos Dei, aut aliquid huiusmodi, neque blasphemetur in Deum, vide & lib. 60. Ecloga Basilicorum, tit. 21. & qua nos diximus, lib. 38. syntagm. per 7. capit. de iniuriis, & lib. 33. c. 12. de blasphemis.

CAPVT. I.

- 1 Iniuria peccatum.
- 2 Et quid.

E Clerici pariter ac laici ꝑ peccant alteri iniuriam inferendo, a de qua & nunc latius agemus quā de superiorib. delictis. Iniuria hic est, ꝑ quod non iure, id est, 2 quod non iuste, fit, b contumelia, c & damnum datum alicui. d

SCHO-